

A D A T T Á R.

SZEMERE MIKLÓS LEVELEI ERDÉLYI JANOSHOZ.

(Második és befejező közlemény.)

Jan. 17. 1841.

Édes Jantsika!

„Szálj le, hagyd el büszke várad, óh te akit kedvelek.”
Lépj le egy percre Buda ormáról Miklós kandallójához elmondani mint van megelégtülve új lakával, s vidorabb színeiben megismerék-e Pestí baráti s barátnéi?

Ha költői érzelme tengerének árja újra apályt hozand arczára, fusson ön azonnal hozzánk Zemplénbe, a falusi lég s dalok ifjuságot adnak mint Ninon forrása egykor.

S ön szépecskén dalol. Ezt vallja az éjhaju, bogárszemű Friderika, s vallom én. Nincs az a Sármányfiu, mely szebben daloljon! Valóban tréfa nélkül mondom, hogy ön érzéstelt szivecskéjét inkább ismerem ki dala lágy hangjából mint előttem kedves költői dalaiból.

De most mondja el mi bűvös erővel olvaszthatá föl Bajza jégszivét erántam? Szives s ami több hosszú levelét vevém. Ez nagy kinjába került, ez megfeküdte. Nem ír, de sejtém mindjárt hogy ön ösztönzé. Bizony bizony mondom hogy önhöz képest Philadelphia csak kezdő gyerkőcze.

Ime elmondám, hogy ön édes Jantsim, jó fiú, szépen dalol, ezmester, de kérem ne bizza el magát, mert ezen hármias discséretet nagy bene volentiae captatioból tevém. T. i. kérésem van édes Önhöz. *Kakasomat* ön nézete szerént változtatám, s most nem lehel többé kálvinicizmust. De Bajza még mindeddig nem kukorékoltatja az Athenaeumban. Kérem tehát barátságással édes Jantsikám legyen szives megtudni tőle fogja-e adni. Nem neheztelnék ha nem adná, de elkedvetlenitene, mert én ennél fájdalom jobbakat, legalább sokkal jobbakat alig adhatok, s így halhatatlanság felé buktató pályámat fölakasztaná. Ha nem adja, úgy juttassa Jantsim azt ezen epigrammokkal együtt az árvizi könyv 9. darabjába.

Szemere Pállal ne közölgjön tőlem semmit is: nézetét dugult mája perczenként változtatja, s Emlénybeni árva epigrammjaim

közül kettőt Berczivel együtt addig ráspolyozott mígnem — bátran állithatom — meglehetősen silányra faragá. Mindezeket tehát csak ha Jósi által nem adattatnának kérem az árvizi könyvbe; melynek hullámaiba vizenyösségöket ön úgy-é fogja tudni beönthetni? Én nem vagyok ismerős Eötvössel. Ha Jósi a Gallus Gallinaceust nem, az epigrammokat ellenben adná, úgy mindkettőt Eötvöshöz mindenesetre.

— — —

Keveset tevék azóta, néhány fordításokat küldék föl Jósinak (Goethétől) ennyi az egész. Vén a fiú! a manó látta ily korban verselni kezdeni. S aztán több hét óta minduntalan környezve vagyok egy-két jó baráttól. Vadászom is sok időre vesztegettem: lőttem egy vadkoczáat s egy őzet apró vadakon kívül.

Már látom, hogy ki nem fogyhatok a kérésből. Kossuthot kérem tegye le hármunk helyett a művészegyesületi részvényt, ha lessz vele édes Jantsim szives idvezletemmel mondja neki ne adja már ha adta vegye vissza, tegnapelőtt Fáy Bélának fizetém itten le s Pesten Szemere Pál teendi le helyettünk.

Szép dala jött önnek az Athenaeumban. Óhajtom, hogy szívének kiömlő érzemenycsöppjei, egy banknótákkal csoronkáló lány s jó hölgyi szivecske csöppjeivel egyesüljenek. Hát Kossuth nős-é már s húga férjes-é?

Eötvös már befejezte a Carthausit?

Ki volt az Emlény bírálója? Vachott Imre tán túl rendin is kakaskodik? Igen nem szeretjük itten mit Kuthyval teve.

Mit Bajza firkáimról megjegyzend, közölje azt édes Jantsikám lepletlenül, korántsem felhozni akarnám azt neki ha bármi nem kedvező lenne is rám nézve, csupán önhasznomul, szeretem az illyeket tudni. S így Önt is kérem írja meg véleményét a *Kakasról*, elballaghat-é köntösében a *Minorum gentium* versezetek között?

Ha mit küldök Bajzának, a szállására küldjem-é vagy a szerkesztető hivatalhoz? Megvallom feszít az hogy gyakran megy odá levél töllem, s ritkán jelen meg firkám közül valami az Athenaeumban. Gondolhatják magokban „sok nyomorúságot küldhet az ember nyakunkra” mert Bajza sok minden szépet irt bár nekem nem látszik azt követni akarni.

Miklós Jantsinak baráti szives búcsút mond, kikérvén egy-pár sorait.

Nb. S ha mit küldök mint legyen az leírva. Negyedrétre, nyolcadrétre; ? S egy oldalára-é csak vagy mindkettőre írva? — Végső póstám *Veletse*. Ha adja Bajza a Kakast kérje nevemben h. ne változtasson rajta.

— — —

Édes Jantsim!

Ön emberismerettel dicsekszik levelében s jámborságomat *megtekintetesezé*. Öltön zsákot harmadnapig s hintsen hamut fejére: csak így expiálhatja bűnét.

Ej, ej! Tehát csakugyan *Nellike*.¹ Óhajtok Önnek soha el nem lankadó lelki idegeket. Az Istentől átkul nyert megszokás fájdalom csakhamar letörli szebb élvezeteink varázsszínét. Sokat sokat írtam erről Kossuthnak, ha nem borzad tőlle olvassa el ön. De ti azt nekem nem hiszitek szerelmesek. Nem a szerelmet, az embert, vagy inkább nyomorult testi lelki alkatát utálok én. Valóban, nem nagyon remekelt Isten, midőn e haszontalan férget teremté. S óhajtozunk, zsebkendőket sírunk tele, s egy rövid idő múltán ásítózunk. Mert szerelem-é az mit csendes háziboldogságnak nevezünk. Én macskámmal is csendes házi boldogságban élek. Nem mondom, hogy örök szerelmi viharban éljünk, de óhajtánám, hogy a leggyöngédebb kebel is azzá növekedhessen óhajtásunkra: de bús nőjük, ha leszálltunk egyszer, prózaiságunk földszínén tespedünk örökre. Eleget gebeszkedtem én és gebeszkedem most, de szárnyaim elolvadtak s legfölyebb lábujhegyre állhatok. — Elég többet nem papolok.

Leveleink féluton üdvözlötték egymást mindketten 17-ben nyultunk tollhoz.

Olvastam azóta Vachott Imre válaszát Kuthyhoz, s már részén vagyok de fájlalom, hogy Kuthyt más kép kell ismernem mint óhajthatnék.

Sárossyt messze veszi töllem Fortuna istennő. Üdvözlöm őt; kérdezze meg tőlle, édes Jantsim vette-é Sz. Berci könyvét, mellyet Boronkay által küldtem neki, s ő Girálton hagyta, honnat mint állítá bizonyosan átküldék neki.

Kazinczy G. hamis ember. Rám nézve vonzó, toló erővel bir. Szeretem, nem szeretem. Szeretem, mert eszes nagyreményű ifjú, s tiszta lelkű. Nem szeretem, mert makacs, mint a balsors, s barát zsarnok millyen több nincsen és görombácska. Neje idétlent szült, de él a fiú, s naponként erősödik, s Garay nem olly boldog midőn gyermekét karolva hentereg szobája padlatán, mint Gábor kis embriójában.

Holnap reggel Rákóczra indulok utamba véve Cselejt —; s így okvetlen elmondandom Vályinénak Nellikét. Rákóczra jegyváltásra megyek: nőm testvére Otil, Mudrány Jósi tárt karjaiba dölend. Etsedy Jósi is ducál; Fritz Ninát perzseli le szerelmével. — Mennyi sok ember nősul e perczben az egész világon! De még több óhajtana menekülni szent frigyéből. Kérem ne vélje blaspheamiám miatt, hogy Miklós az utolsók közzé tartozik.

¹ Nellike: Vachott Cornélia, a Vachott-fiúk testvérhúga, Erdélyi első felesége, kit nagyon korán vesztett el.

Nem! Én meglehetősen egy jámbor házas uriember vagyok. Vagyon schlafrokomban, hálósüvegem, furcsa kis nőm, keresztényi megnyugvásom, egy szóval minden kellékei a nőseletnek. — Eszembe jut megmondani, ha én, kinek barátságos arczsimogatások közt folyt le a nő életé, elégületlen vagyok; vajjon mit szoll az, ki naponként gyöngéded pofokodások közt éli le a házassági üdvét?

O szerelem! Milly sokszinű alakban mosolyogsz reánk. Socratest luggal öntözéd, Kuthyval jósigét iratsz, a Miklós tengert szomjazó szívét pedig désa vízbe mártod, arasznyi abroncs közé szoritva érzelmének eget esengő szívárványát. — És midőn Jantsijának levelet ír, visitatod mindkét lyányát, mint midőn a menyét sásba metszi czombját. — Valóban nagyon zeneellenes hangok verdesik e perczben atyai fülemet.

Vályi Tamásról én nem felejtkezem el, de elfelejtkeztek mások. Kazinczy volt az indító, s még egy kettő szövetkezék hozzánk, s mondom most alkalmasint magam vagyok. Minap azonban nagyon röstellvén már e dolgot mondám Kolosyékknak „tegyünk” s ők látszanak ismét akarni. Hónap erről is szólандok.

Isten s szerelem önnel kedves Jantsim

szereető barátja

Sz. Miklós.

Nb. Kolosy Jantsi épen most küld hozzám egy vadkan sódort az az lábat, s ágyaras nagy fejét. Járásában lövette. Ugy jut eszembe valamelyik régi Aurorában szinte van fordítva a *Halász*: ne nehezteljen ha ennyi sok kérésemhez még azt is adom, legyen szives azt nekem *leirni*, felette vágyom látni s össze hasonlítani az enyémmel.

Nb. Gyűléskor Évva András egy vig ebédnél Boronkay Jánosért, Kazinczy G. egy részeges anyossáért: Felemelem stb. kiközött s a prokátor között az a különbség, hogy a prokátor *allegál*, Boronkay János ur pedig *alig áll*. B. apprehendálván pattozni kezde. Erre Kazinczy G. felkölt s újra így ivott érte: Isten éltesse kedves uram bátyámat Bor. János urat, akit az hogy Evva azt mondá *alig áll*, nagyon *affligál*.

Emlénybe.

Szellemek dala — vizek fölött.

Goethétől.

(Az emberlélek vizhasoló)

*Embernek lelke
viz hasonja.
Égből ömlend,
Égre szállal,
S újra vissza
Tolul a földre
Örök cserébe.*

Ha szirtoromról
Buzog le tisztán
A vízsugár,
Gyöngéden akkor
Sziklára porlik
Permetezve.
S könnyen fogadva,

Leng fátyolárja
Lágy morajjal
Alá a mélyre.
Rohamja ellen

Köszál meredjen
S tajtékra bőszül
Fokról fokra
Zuhogva.
Sikér mederben
Csendelg a völgyi rétre,
S a sima tőba

Csillag-ezernek
Arcza mereng le.

Szél, a hab édes
Játszi barátja:
Szél kever árt föl
Tajt viharokra.
Képed a viz oh
Emberi Lélek,
Képed a szél óh
Emberi sors!

Szemere Miklós.

20. Feb. 1841.

Édes Jantsika!

„A szombatot megszentelendem” tiszta érzelmek közt válszolván estéjén önnök — reggelén érkezett soraira: hónap t. i. bocskort kötend a velejtei posta Budavár felé.

Igen ma szombat van; isten teremtésről megpihenésének, s a pataki studens gyerkőczék kínos repetitójának nagy napja „Infandum dies, jubes renovare dolorem.” Eperjessy Dániel¹ mogyoró vesszejének bágyadt szelleme még most is álmaim között vegyül olykor. Érdemes derekam, s azon része testem topographiájának melly a cziber-macskánál olly fennszerepű több csemetével ültetett be mint egy terméketlen repülőhomok, s a rajta öszvezuzott baculusok hegyeivel behintve akkép néznek ki mint sűrű kereszteivel a temető, vagy mint egy szalonnával tele spékelt nyúlderék, Byron Don Juanja 2d részét így kezdi:

„Ihr Lehrer der Jugend von England und Frankreich. von Spanien, Holland o schlaget sie bitte ich euch.” Ez üdvös intést nem olvasá bár szorgalmasan gyakorlá kinzóm árva testemen, s a hosszadalmas lóczák több ülnőkein. Szokatlanul hangzó nadrágink megvizsgáltatván irgalmatlan Observátor által, gyakorta ömle ki belőlük csepű rongy posztódarab, gyakorta foszták ki nadrágom kebelét e védő geniusoktól, s átkozám a vászon s posztószövöket hogy e két közfalat az actio s passio között nem gyárták olly vastagra mint Rhinocerosbőr. Igen édes Jantsim illy kínos emlékekekel borita el e perczben „szép hölgy arany phantásia” s ha egykor önt is olly irgalmatlanul cséplék el mint jómagamat, nem fog csudálkozni rajta ha kissé visszaemlékezém az ütletek özönéből véresen költ egykori szombat napokra.

Igen tartok tőlle, hogy ön mint nős elröstülend. A tudóst nem féltém nem félténém, de igen a költőt. Azon félhomály mi a nőtelenlét övedezi itten nincsen többé. Ki partot ért nem bír

¹ Eperjessy Dániel: sárospataki tanár.

többé azon érzellemmel melynek viharjai előbb hányák: ha igen, úgy part helyett örvénybe esett. Shakespeare s Byron bizonyosan nem lettek volna azzá boldog nők mikké mint boldogtalan nősmonsieurök levének. — Tehát, tehát! — én haragszom hogy ön már nőül. S osztán önérdek is szöll belöllem; ime még csak küszöbén van azon keserv édes létnek, mellyben mechanikából a trictiót, trigonometriából a tangenst és sinust veendi majd elő, s már is azt írja nem jövend felénk a nyáron. — Oh átkozott semmirevaló házasság! Pedig Vályiné is mint örült előre.

Etsedy Jancsi² már egybefüze gerundiumát nője participiumával. Körtvélyesy István³ barátjával majdnem egy napon függeszte myrtuszkoszorút a gravis ponderis marcára, Achilles s Patroclusként. kikről így énekel Homér apánk,

Aber Achilleus schief im inneren Gemach des Gezeltet,
Und ihm ruhte zur Seit die rosenwangige Briseis;
Auch Patroclos legte ihm entgegen sich, aber zur Seit ihm
Iphis hold u. geschmückt „Legte die Füße auseinander”

Talán nem neheztelend az öreg hogy félhexameterét elváltotztatám. Mudrány⁴ jövendő sógor pedig két hét múlva váland egy személyben a cendens descendense. Hogy törvényből csikarom elő a hasonlatosságot azt önért teszem, ki most kínos censurára készül. Mikor bukand már által rajta? istenem milly végtelen vén fiu vagyok én már, Posonyban 827-ben tevém le a prókatori borzadalmasságot, unodalmasságot.

Ítéletemmel ezután vigyázóbb leszek. Irám miképen V. i. részén vagyok s ime újra visszaestem K.-hoz. Ne. ne bántsa V. jókat. Ha az orosz t rázza meg vad körteként azt jól teszi.

Mint tetszik Kuthy Ossián lelkéhez irt verse? s Sárosy Firmionája? Ez az utóbbi felett sokat gondolkoztam Kazinczyval, én t. i. ellenmondást látok e darabban, ő pedig tökéletes műnek állítja. Az Almanachot én csak most olvasám. Öntől szép benne az „ismeretlen nő” „május elsőjén” s az „ünnepnek” azon része melly így végződik: a dalos madár túl a síron nem remélhet — Kuthy dus képzelődéssel bir s minden novelláiban találni igen szép részeket. Novellái tömérdek képei s szép hasonlatosságai miatt olyan K. mint egy sok dült fákkal tömött erdő mellyel csak ügyyel bajjal haladhat az utas.

Tamás⁵ versei adatásukból aligha lessz valami s e kicsinyke picsinyke terv nem létesülendése is hüven festi a magyart. Halálakor mennyi részes volt s most ketten vagyunk, én s a Kolosy ház, de az öreg is csak úgy ha Patakon nyomatnánk, én pedig

² Etsedy János: cseleji földbirtokos.

³ Körtvélyesy István: lasztóci birtokos.

⁴ Mudrány József: bodrogkiszfaludi birtokos, Szemere sógora.

⁵ Tamás: Vályi Tamás, pataki tanulóháza Erdélyi Jánosnak, tehetésgesen verselt, de korai halála megakasztotta pályáját.

csak így nem, mert inkább semmit mint nem csinosan. — Pesten mennyibe kerülne mintegy 3 ív (hány példányt kellene nyomtatni?) a kötést is számítva? Mert az összeg csak 75 frt, ez is csak úgy ennyi ha kétharmadát végtelenül lapos erszényem adja. Mondanom sem kelle mert igen haragszom: felkötöttük a kolompot s most hátra lépnek. Gábor¹ hallani sem akar rólla miután a többiek is ködbe tűntek. — Ő rövid időn belül Pestre menend egy eredeti regényt nyomandó! — Heckenasthoz ha menni fog adja át kérem az idecsatolt könyvjegyzéket.

Körtvélyesynek műréshvénye még nincsen csak leend ha Lajoska az általam igen üdvözlendő Lajoska szerzend azon 5 f. számára. Notabene néhány nap előtt épen nálam van Gábor midőn hirt veszünk hogy Lajos testvérhuga Breznaynál van.

Estve volt bár futunk azonnal Ujhelybe hirt hallani Lajosról s Susika helyett kit találunk — Rutkayt s nejét: így is sok jó s szép dolgokat hallánk azonban rólla — Pál sógortól tudja meg édes Jantsika vett é számomra Szentimrey Miklós számára még jókor műréshvényt 3 évre kötelezetten? Bélának itten lefizetém a 10 cour. s kértem írna Pál urnak, mondá fogja tenni: s úgy-é jó lessz ön megírni majd hármunk számait?

Hiszen ön jó fiúcska. Kinek is vólna merész másnak ennyit alkalmatlankodni Bajza által le forrázott szivecském?

S ime egyszer — mint kérem arra is édes Jantsim legyen szives Bajzától mindazt mit adni nem akar (ha semmit nem akar azon esetben mindent) a *Közleményekbe* adni mellyek most már a 23d. számtól kezdve mint írja Gábor elég csinosan nyomtatvák. Azok között mik Bajzánál vannak sok nem adni való van, sok mit csak tréfából filkóság czim alatt küldék fel, ha szives lessz ön tudósítani a vételökről majd kijegyzendem azokat. Addig is a Heckenasthoz adottakat — miután mint írja ön bizonytalan az árvíz k. kijövelele küldje át kérem Kovacsóczy-nak. Ne genirozza önt a dolog ő régi ismerösök. A közleményeket pedig mindenesetre akár sétálnak akár nem Kovacsóczyhoz firkáim rendelje meg számomra édes Jantsim, de saját pénzéből; Gáborral köszönetemmel együtt fölküldendem. Mert jó tudni hogy semmi könnyebb mint postán előfizetni, de meguntam a nyuzást; az Athenaeum árán felül ivenként 5 váltót contribuálok a postamagisternek. — Az eddigi számokat is megkapom a *Közleményektől*, igaz é?

Ha ön erántam való kiméleltből mint sejtem megírja vala most hogy Bajza — *ismént mint sejtem* — tagadólag válaszolt a Heckenasthoz adottakra nézve úgy egy levélváltással előbbre vólnánk, akarom mondani — úgy bizonyost tudván, most tennem azt, mit még csak teendek-a *kijegyzést* t. i.

Türelmem valóban csak hajszálon függ már. Ime nézze ön

¹ Gábor: Kazinczy Gábor, K. Ferenc unokaöccse.

miként ir hozzám Bajza, az én uram s zsarnokom. „Épigrammáid közül eddig azért nem adtunk többet, mert apró olvashatatlan betűkkel írad sat.” — *ismét*. Ha tanácsomat méltónak tartod meghallgatni kérlek ne hagyd abba a fordítást. Goethétől nem könnyű dolog fordítani s te a nem könnyűt sikeresen adád. Mignon dala nevezetesen sokaknak tetsze. S ime az ki így ir hozzám, ki már azelőtt is annyira elgyötrött, most újra a régi nótát dúdolja s ha csakugyan nem akar ámitása ellenére adni töllem, még csak méltónak sem tartja felöle tudositani régi barátját. Színlés nélkül mondom önnek, hogy nem annyira apróságaim nem adatásuk fáj mint az hogy Bajza bán így véllem. Csalatkozni azokban kiket szerettünk s kiktől szerettetni éreztük magunkat felette kinosan esik. Azonban egy ige szemrehányást se töllem neki, valamint még öntől is sértettnek érzésem magamat ha miattam illyes valamit szollana hozzá, kérem tegye meg érettem.” Mit fog azonban mondani arról *puszta valót* kérek Jantsimtól.

Varannón Evva Andris¹ barátomnál ma bál van, későn vettem levelét, különben okvetlen elmentem volna, Kazinczy is ottan lessz. Neje Gábornak igen beteges, nem tud magához jönni lebetegülése után; kis embriója is aligha marad élni, ezt a fiút is igen korán kezdi üldözni a sors, azaz a házasság — balsorsmájduulás. Hónap Cselejbe rándulok mit izen ön Vályinének. Ha ön Nellikét le nem hozza nyárban, pert indítandunk ellene az az ön s nem Nellike ellen, s egyenesen személyét fogjuk kérni, az az önét s nem Nellikéét.

Kakasomról ítéletét kértem, de hasztalan! Hát így kell bánni Miklóssal? — Isten s szíves csókjaim önnel édes Jantsika.

Sz barátja

Szemere M.

Nb. Kitől van az Athenaeumban a „Házi boldogság”?

Nb. És Garaytól: o mi szép a magyarok Mózese.

— — —

1841. márcz. 19.

Édes Jantsim!

Ezen humorral (mert esős idő szülé) compingált darabot mult postán Bajzához küldém. Nem tudom leend-é szerencséje azon fénypolczra hol

„Petike” tündérkedik. Nem a Helicont értem ott fenn, de itt alant az athenaeumot: mert hiszem Miklós scribens Vörösmarty mellett csak itten állhat. — Iram dicsőségem lobogó fényének rejtő vékájához, hogy ha két három hét mulva nem adhatja küldje önhöz: s ezt nem praetensióból, hanem mivel elfogya béketűrősem várni havakig s mivel ha ő nem adja az Almanachba óhaj-

¹ Evva András: varannói birtokos, majd a királyi törvényszék elnöke. —

tanám. — Tehát s most jól vigyázzon, ha Bajza e verset önhöz küldendi, akkor az önnél leend, ha pedig nem küldi *nem leend önnél*. Dévajkodom édes Jantsim mert jól érzem magamat, azaz gyomromat s májamat. Nem írák bár e tavaszon valamint tavalyi s harmadévi tavaszon is nagyon elkinzott a két pártos. Hígye el ön a lélek a májban és nem az agyban lakik. Ezt mi májdugulásosak igen világosan érezzük. — Ugy de a vers a vers. Én már önt kérni is félek olly csúful viselém már eddig is magamat. Pedig mult levelemben javulásomat ígérém. de mit tudám én hogy az Almanach megjelenése illy közel van: azt vélém hogy az ugyanazon időben lépend közibénk mellyben atyuskája lépe. Tehát édes Jantsikám legyen szives ön ezen javított „*égatyát*“ Bajzához küldeni egy pár sorral, hogy ha nem adja küldje vissza önnek ugyan azon alkalommal. Így egyszerre tisztában leend ön, előttem pedig egy rétegével több foszland fel a Bajza lelkülete strudlitekercsének. Tudom én igen bölcsen hogy ha Vörösmarty küldené nyakrafőre adatnék. Bocsánat, tekintetes szerkesztő ur! elfeledém, hogy Vörösmarty az Athenaeumban házigazda. — Tehát Bajzától kifütyültetésem esetében az Almanachba vele. Azonkívül (de csak ha még nem adá Kovacsóczyhoz az egyet, másat pedig ha Bajza nem akarja adni) szinte oda ohajtanám a „*Késő bánatot*“ s azon küldött epigrammákat kivéve közzülük ezt „*Pesthez az árvíz után*“ nem emlékezem ugyan köztük van é? Notabene *Halász uramat* is oda mellynek utolsó előtti sorát kérem változtassa így édes Jantsim „*S az ifju im rohanva döl*“ — amúgy hívebb így véleményem szerint jobb. S úgy é lessz ön jó tudósítani engemet valjon keresztül csusza é (Almanachba adatása esetéhez) a censurán „*Király s dus adó, s a Menyecs-kés barát?*“ hogy ellenkező esetben mást gyurhassak helyökbe, amit meg valloim igen nem szeretnék. Véleményét pedig mind a három darabról kikérem.

Kazinczy azt állítá, hogy *sonettre irt recensióm sokkal jobb ismeri?*

Alig várom levélkéit mindezekről de fájdalom hogy éppen most mikor szive feje el van foglalva, háborgatom ennyi sokat. Mikor *decurrat* a kettős eskü *imberje Pindosi* „os“ szóról édes Jánoska? vagy tán mér?

Az említett sorsjegyre szánt numerusok két hét múlva kezeimnél lesznek: de Kossuth nem izen semmit, levelét nem kívánom elfoglaltatása miatt, de Lónyayval bár üzente volna.

Megbosszulandom, Kazinczyval reá küldöm a denárok tárát. Nyerni akarok, akarom mondani, *fogok*. — Ön nem fizetett elő a közleményekre. Ha még nem tette, sohase fáradjon miatta. Kazinczy majd elvégzendí, csak hogy ő egy kissé később me-

** a mostani alatta vagy felette áll-é a Fáy Andrásénak „az asszony egy szükséges rossz“-sat.

nend föl mint gondolá, anyóka miatt ki most itten van, nője miatt kit szinte fölviend.

Éjszakára násznépet várok. Ottiliát¹ ragadják s hónap reggel én is a rablókhoz csatlakozom, Szabolcs vezér földváras faluja felé. Azért írom jóelőre e levelet.

Dobos Pistáné² egy két percz előtt völt itten s üdvözetét küldi önnek általam, én pedig szives csókjaimat Jantsikám
sz barátja Szemere M.

Nb. Szemere Pált tisztelem. Hallom ő sem igen egészséges vala e télen.

Nb. E szót „Javitva” Bajzának íram oda hogy tudja midőn előveendi mellyik a későbbi, — ha az Almanachba menend, jelölje ki édes Jantsim.

— — —

Édes Jantsim!

(Valószínűleg 1841. március)

Ma íram Bajzának hogy azon esetben, ha eredetit nem, csupán fordítást szándéka töllem adni — melly üdvös szándék kétségen kívül nem lehet inyem szerinti — küldje át önhöz minél előbb minden babráimat. Ön pedig kérem legyen szives azon esetben tudositani, hogy kijegyezhessem a Kovacsóczyhoz adandókat. S eddig s nem tovább terjed az én alkalmatlankodásom, édes Jantsim, azon tul vagy az Athenaeum férczelőjével vagy a közlemények sutorával — isten éltesse őket — leend ügyem.

Firkáimról azonban mindig ki fogom kérni Ön szigorú ítéletét: a *kakas* tehát s e *jelen hazafi* nyögdecselés, szorongó kebellet várják élet halálukat criticusi vesszejétől. — Midőn ön bírálatát kikérem, egyszer s mint illyesmit is óhajtanék szavaiban látni „Én Erdélyi János koszorús poeta föltartván három ujjaimat vallom, hogy Szemere Miklósnak ez s ez a verse — ki egyébként sokkal sokkal okosabban tenné ha versifikálás helyett inkább bár-mi egyeben törné fejét — *ennek s ennek* (ittén kérem ne Berczi Farkast említse) versei közé bátran sorozhatom, „Isten engem úgy segéllyen!” „A későfájdalom” tehát kinek műveihez sorozható?” Szóllyon frissen. — Midőn ezt írom a vers még nincsen leírva, szép lenne ha elfelejteném a rákokat küldő dominus szerént.

Én Jantsikám keveset írok, mert mindig azon tudat bánt hogy míg egy nyomorult carmannel elkészülök az alatt egy könyvet olvashattam volna el. S valóban sokszor jut eszembe mint lehet az, hogy az olly kövérded munkákat írok mint például Goethe, s hasonlói, egyszer s mind nem nagy filkók is? — Kérem megjegyeztetni hogy miképpen mindezekből nem követ-

¹ Ottilia: Máriássy O., Máriássy Anna, Szemeréné nővére. —

² Dobos család: széphalmi birtokosok, —

kezik, hogy kik sokat olvasnak tudományosokká lessznek okvetlenül. Valamint az is világos hogy akik verseket nem irnak bár lehető hogy egyszer s mint keveset olvasnak. Miklós fájdalom az utolsó esetben bárgyudoz vagy bárgyúdozik? a manó tudja az önök ikes igéjüket. Nem tudtam, nem tudom; nem is fogom tudni. Vagy tán fogom? Zeüs tudja: annyi bizonyos hogy Miklós úr nem született tudósnak, s ha nemzetes (s természetesen tekintetes is) Véghesy Lászlót hasba nem puffantja (nem régen láttam egy nyulat cipelt a hátán) soha sem kinozza vala Bajzát s Jantsikát verseivel. — Mit nem tesz az ijedés, fogadás, unalom? Fogadásból egy évig nem vadásztam, a következőse lön a Pindusra (az Ujhelyi hegy közelebb lett volna) hunyorítás, s ime született legelsőben is a — *Mignon dala*, mellyet Bajza megdicsért s amúgy gyorsan kiadott — félév múlva. Ez a mi barátunk mint zsarnok nem fejeztette, akasztotta volna martalékit, nem, ő sokkal gyöngédebben bána velük, csupán lassú tűznél pirittatná őket. Megírom ezt ma neki is, s ez oka — az időből kifogyék t. i. — hogy nyulat üző agárként sietve irám e sorokat. Jaj, jaj most jut eszembe hogy a vers még le sincsen írva, pedig azt szépen olvashatólag kellene le firkantani hogy az én Jantsim kedvét megnyerhessék a szép *bötük*. Ön *verset* várt úgy-é? mint ha nem ismerné szüzi szemérmes szerénységemet. Nem aludt el még ön e fecsegéseken? én valóban álmos vagyok, jó éjtszakát!

Szerető barátja Szemere Miklós.

Nb. O weh! hiszen még sok írni valóm van. Másnapra velük. Most kétségkívül elszunnyadom, Ön kérem ne olvassa el.

Jantsikám!

Kassa 21. Ápr. 1841.

Hagen könyvárus boltjából s így breviter et confusa. Mondá rövid időre elvégzendí kérésemet s midőn ezt irám már el is végzé, mert hiszen alig lépek be ide s ime felém pillantanak a Heckenasttól megrendelt könyvek. Gratias! Gratias! Heckenast a könyvekhöz csatolt jegyzéket Hágennál hagyá a pénzt levétetni s így a pénzt Hagen tárczája már birja. Mostan még ezekre küldök pénzt Jantsikám előre hamut hintve sok alkalmatlanságimért. 1. Közlemények félévre januáriustól számítva, 2. Almanach részvény, 3. Múkiállítási részvény Dobos János részére. Ő ha sero veniens nem volna 3 évre kötelezné magát: az az szeretné törvénysége hogy részvényei a nyerésben két számmal játszanak; mindezekre küldök 52 f-t.

Én egy napra jövék ide, s hat napig maradok. Tikos zempléni, s meglehetősen ügyes festőnek egy darabját másolandó le. A múkiállításhoz 3 darabja lészen, a mostani divat szerént nem simán, de szabadon merészen festve. Nem tudom bizonyosan lehet-é másolatot is küldeni, ha igen, akkor én is

küldenék Carlo Dolce után egy másolatomat. Rossz német játékszinben valék tegnap, s leszek ma, de itten dühödten tapsolnak a német *burgerek*. Isten s szíves barátságom önnel édes Jantsim.

Szerető barátja Szemere Miklós.

3 nappal később. — Most jut eszembe, hogy a közleményekre rosszul tevém a már csak nem elmulandó félévet, tehát a jövőt Jantsikám, a jövőt. — Én nagyon szépen irok az Emlény számára. Egy napra jövök ide s látám Tikost festeni újra fellobban bennem a régi szenvedelem. I májusig itt leszek egy olajfestményét másolom színés olajban, s kinzom magam borzasztólag, öt éve nem lévén kezembe ecset. (Notabene 3 hónapi olajban tanulás után csupán, s elég nehezen megy hogy szinte izzadok belé. Isten önnel még egyszer kedves Jantsim!

(Valószínűleg 1841. május.)

Édes Jantsim!

Ezen filkóságnak alapja ez: egy istiblis német katona gazzasszonyát ki ágyban feküdt férjével együtt, hátulról laskanyujtózni kezdé. Feleségem! — szóll a neszre fölébrült férj — döröglnék tégedet! — nekem is úgy látszik. — Hát miért engeded? — Beszéllyen keed vele hogy ha tud keed németül. —

Ha nem való adni, nem is adja által Garaynak, s ha adható is költött név alatt adassa csupán.

Zeüs oltalmába ajánlom édes Jantsim.

Sz. Miklós.

(Valószínűleg 1841. május 17.)

Édes Jantsim!

E sorokat s verseket fájós torokkal irám. Kassáról hazajöttünk azonnal Kazinczy G. s Gabányi — ki most nálla van s lessz egy darabig, nevelői pályája eltelve — toppantak hozzá, gyűlésünkre együtt rándulánk, hol négy napig valánk lelánczolva s így nekem alig vala végső levelem óta két szabad napom az Emlényre gondolni. A fordítást Garay mint rosszat, vagy mint fordítást nem fogadá el? E két darabot bár elfogadná ellenkező esetben vagy kérem vissza az adottakat is, mert azokkal csupán nem akarok az Emlény hősei közt küzdeni, nem állítám hogy a most indulók is Acchilles fegyverei, de így mégis inkább kiállhatám a „recensens hectori döngéseit; kérje tehát ön nevemben szépecskén Garaynak „sic volo, sic jubeo” szerkesztői hatalmát, fogadja el őket s ha lehet tartson fel még számomra egy két lapot. *Kakas*-om az Emlény elmetojományokat rejtő oldalán belül vagy kívül kukorikol? Notabene! El küldé-e Bajza önhöz Zeüshöz írt ékes versemet? Az unilaterális alku ideje régen elmúlt, ha nem küldte, kérem azt is az Emlénybe

adatni s Bajzát néhány sorban tudositani felölle, hova tisztán leírva küldém, azonban önnél is meg van; levelemben írt végső strophámat grande superciliánisa alá tartván Garaynak nehogy Jancsiano — Miklosiusnak tartsa — alá irván ön a végső strophát, — ámbár két sora bizony az. — Ha az Almanachba adott *Késő tájdalom* valahogy kitalálna maradni így onnan is vegye vissza kérem a többit mind, a fentemlített okból.

S a „közlemények” tehát haldoklanak? Sajnálom szivemből Stancsicsot¹ s Kovacsoczyt² is, „oh jobb sorsra méltó két sziv, de haj földnek gyermeke, rútul járt el benneteket az *előfizetés kereke*;” A küldött summusért tehát Kuthy novelláit vegye meg számomra Jantsikám, a felül maradandokat pedig majd Heckenasthoz küldje, később-még küldend egy pár könyveket. Ön s Garay jövendő ezredébe állásra a zempléni „freiwilligekeket” föl szállítandom. Gáborka? ... Hier! Ferike? ... Hier! Mikácska? ... Hier! Laczika (Ormós) ... invalid... Szabó, Bartos, Eördögh más compániához tartoznak, nem vagyok ismerős vélek.

Levele boritékján belül ezt olvasom „... tandók” ... Kazinczy, Szemere sat! Az Isten szerelméért, tudósítson frissen, ne hagyjon kétségbe sokáig — mellyiket érti e kettő közül — Főlakasztandók, vagy tudósítandók? Carlo Dolce után tehát egy másolatot küldendek, öt év előtt festém, Barabás ismeri hogy önkörmeim karczolásá. A felküldés határídeje úgy jut eszembe 5 juniusig, de kihez, hová? Ugy-é fog nyerni még e hóban levélkét Jantsikától Miklóska? verseinek sorsukról s akkor ezt is megértendi. (A most következő rész nem közölhető. 20 sor.)

Vályné üzente hogy ön már más helyütt szállásol, de hol? — azt nem üzente: talán eljutnak így is önhöz e sorok. — Gábor jövő hóban fölrándul Pestre, föltéte: legalább magában megy.

Kassán Tikosnak „tót FiczkJát” lemásolom olajban. Az eredetit fogja látni műkítételkor, nem a régi sima modorban festé, de az újabb szabadabb szerben, vegyük távolabbról sima lessz. Ammerling után több csinos másolatai vóltak Kassán, de én könnyet választék, öt év óta nem festettem s egész olajbani tudományom 3 hói technikából áll, midőn az 8 s több évi gyakorlást is kíván; a tót gyerkőcz azonban meglehetősen sikerült; s reményem van hogy a jövő évre öngyáramból teremtendek valami krumpli evő revolutionális tótot.

A „strimf” németessége megállhat-é a magyar versben? Harisnyát hosszúsága miatt be nem tömhetém. S talán csak nem ájulandnak-é tölle lyányaink? Goetheben is van illy forma, sőt épp ilyen is például „Ein Schlier, Halstuch, Strumfband, Ringe

¹ Stancsics: Tancsics Mihály író és hirlapíró.

² Kovacsóczy Mihály, az első napilap, a hetenként négyszer megjelenő *Közlemények* szerkesztője.

sat... Azonban ha a német szó miatt kellett kimaradni, akkor úgy teszem.

Sehogy sem teszem; gondolkoztam de az ebéd-től fölkelt, galuska szesszel tölt fejjel jobbat hamarjában tenni nem tudok s a posta indul nem sokára.

A magyarok istene velünk édes Jancsikám!

Szerető barátja Miklós.

Ej ej! Tamás verseiről semmit sem ír?

Nb.: Így tehetném „gyűrű barna szöke fürtök” de nem igen vagyok vele megelégtülve.

Késő fájdalom.

Magyarnak honja! öserőd
 Forr még borod tűzcsöppein,
 Forr öskeletnek lángja még
 Harczméned ércz idegjein; —
 Kihült a szívnek lángviharja —
 Hol Zrínyi lelke Zrínyi karja?
 Ilonka hősszerelme hol? —
 Ah — kebleden korcs faj honol.

— — —
 A lyánka dús jegyért remeg,
 Ez egy csak amit esd remél,
 Ajkín külhangú dal zeneg
 Míg honja gyászkeserve kél.
 Rény szenved tán nehéz bilincsen,
 Szívének érte könnye nincsen,
 És hű Fiad szentelt torán
 Mosolyg bérencz kígyók karán.

— — —
 Az ifjú hősnek gyáva sarja
 Kik hüven haltak üdvödért,
 Remény-virágid eltiporja
 Csalóka fény, hiú kegyért.
 Szívében éjeszmék honolnak,
 Önvért jegyez le a pokolnak
 S míg büne dőlt taréjt emel
 Jövőd örökre játsza el.

— — —
 Lezug a száz, kidől e nép,
 Nem lessz ki gyászol sírkövén
 Más faj-üres nyomára lép,
 Vendég bitorlott szent ölné;
 S mint vérző buja Ossiánnak
 Tört keble bujdosó fiának

Hő könnyeit hullatja hon
Feléd a késő fájdalom.

Szemere Miklós.

U. i. ez szép! Majd nem elfeledém a két főokot mellyek tevék hogy illy hirtelen válaszolok egy óra előtt jött levelére. E levél azonban csak vasárnap estve induland posta-kereken, de én néhány napig távol leszek, s így most írom. A *Halászt* az árvízkönyv hullámaiba küldje horgászni Jantsikám, de tsak úgy ha mindez kis alkalmatlanságául történik; teszem ha nem csupán Heckenastnak kell csupán adni, de írni miatta Eötvösnek s amazok miatt talán írt, e miatt ne írjon újra, azon kevés mi töllem nálla van *évekre* elég neki. Sok szépet írt ugyan levelébe hozzám, buzdított, dicsért; de azon furcsa okokból mellyeket mentegetőzésül hoz fel, miért adott eddig olly keveset töllem? — látom hogy ő nekem igen hideg Jótevő Uram. Az okok:

1. Nem tudja olvasni írásomat.
2. Holmi apró papírra íram régebbi költséim.
3. Azt kívánám hogy legalább tíz epigr. adjon egyszerre.
4. Sok variánsokat küldözök, nincs ideje összehasonlítani.

A vádolt fél ezekre így felel:

1. Nem hiszem.

2. Épen olyan papirosokra írtam mint most írni szoktam s osztán miután az *aprópapirosokról* már adott egy *kettőt* azok null und nichtig.

3. Igaz, hogy kérem őt adna több epigrammát egyszerre, piczi becsü lévén egy epigramma s kivált a Miklós epigrammái, s így ha több egymás kaputrokjába kapaszkodik mint *tömeg* inkább kiállja a kisebb nemű criticusi kóczpuska sréteket. A mi pedig adásukat illeti nem mindegy-é akár egy *hosszú verzesetet* akár ugyanannyi sorú epigr. adjunk? Sőt könnyebb az utolsó, mert bármi hézagba betömhető kényünkszerént adva egy epigrammal többet vagy kevesebbet. Ha rosszak az már ok: úgy, de dicsért! Fejem búbja felett lebeg most is kezeivel font dicsoszorúja.

4. Legalább van 7 hónapja mióta variánsok nélkül egy sorban s tisztán leírva várják nállam firkáim emancipációjukat.

Egy hónap előtt ezeket küldtem hozzá (azért írom mert nem tudom vette-é mind, nem egy levélben menvén) *Fenyér rózsa. Ártatlanság. Az új Amady. A fonó leányka. Barátságos ajánlat. Szives látás s búcsú. Vadmacska. Föltaláltam. Megszabadítás. A kakas javítva s még két fordítás javítva.* — Közülök az egy Philliséval pirittatta meg a lányokat. — A *Harczrahívást* is neki adja kérem, mint mondám *bármikor*.

Lengyelnek (ki beszéllé tegnap mint kullog ollykor Pali —

kit idvezlek a nénjével együtt — önhöz fel, s kivel én igen óhajtanék kullogni önhöz) *Kossuth részére* 10 p. f.-t adtam. Fele félévi hírlapjáért, fele az általa *Körtvélyessy Istvánért mű-részvényt* lefizetéséért.

Lajosnak sokkal több előfizetői lennének, ha társalkodó forma melléklapon adná ki azokat, miket most a hírlapban alól ad. Sok bárgyú fráter azért hordat ujságot hogy évvégén *beköt-tethessen* valamit. Van-é neki a szerkesztésért, *hozzálló* díja?

Nb. Az epigrammot talán igazán olvashatatlanul írtam le, nagyon siettem akkor.

Édes Jantsim!

19 május. (Valószínű 1841.)

Mi szüli a könyveket, gyakorta? Swift azt mondja: ein regnister Tag, eine schlaflose Nacht, ein müssiger Sonntag, ein verstopfter Leib." Igaza van s kivált az utolsóban, a lélek megbosszulja a zsarnok testet, s még amaz szorulásban szenved, ez *salva venia* f... a verseket: így vagyok én most alól írt.

A *kakast* másképp dolgozám egy két helyt, így sokkal jobb s csak így fölfogható egyszeri olvasásra. Kérem vegye vissza amaztat s ezt helyébe. Az *árva ifjút* is az Emlénybe, ottan több társ között tán be heged vérző kebele. Kérem legyen maecenásom, s kérem bár ismeretlen Garayt is ne hagyják ki küldöttemet. Ha van idő s hely, most írnék többet is, legyen szives édes Jancsim levelemre azonnal egy pár sorral tudósítani engemet e felől s írja meg már valahára rossz fiú, mint van elégülve egyik másik versemmel? A késő fájdalomban úgy-é ez maradt (mint legjobb)?

„S kéjpercz ölén a vad kebel

Jövöd örökre játsza el.”

Ha már tudná bizonyosan, mostan, ha még nem, később írja meg kérem lehet-é valóban másolatot küldeni nehogy hasz-talan s áprilisszerűen küldjem oda babrámat.

Édes Jancsika mindjárt válaszoljon s én addig verselendek. Notabene vette-é három nap előtt küldött verseimet? s vette-é azon levelemet, mellyben Zeüs végső stropháját küldém?

Én grammaticát még sem tudok, ha *nyugszol* vagy *hamvadsz* jól van, tegye az *árvaifjú* első sorába valamellyiket.

Bajza ha vonalt (—) tevék valahová nem hagyá meg. Kérem Garayt hagyja meg az *árvaifjuban*, (értem a sor mentében nem sor alatt).

Adieu! édes Jancsika, ha nem válaszol párbajra hívám ki.

Sz. Miklós.

(Valószínűleg 1841. május vége.)

Jancsikám!

A lukai pap áll ön előtt tisztos porköpenyegében, esedezve hogy az Almanach s Emlény cathedrájában József királyért könyörögni engedje. Az Almanachba én a „városi ly. falusi férfi s Zeüshez” óhajtanám. Ez utolsót egyáltalán nem akarom már B. adja, ha szinte akarná is.

Lajost nem értem. (Hogy ost. én vagyok már tán mondanom sem kell önnek.) Hitem s vallomásom nekem is hogy ha az érdekelt fél fölszóllal, nyilvánítsa nevét, az ellenbajnok is, de h. azt névtelennek kívánságára is *köteles* tenni, az nem áll.) Tevém azonban, mint olvasni fogja v. talán már olvasta is (még a múlt szerdán küldém el) sok tekintetből, Kossuthért, magamért. Magam miatt mert ha én nem, Lajos nevez meg, s most L. M. (mint hallom rég óta) bizonyosan felszóllaland s így mindegy előbb vagy utóbb teszem: és tevém Lajosért, mert ha tagadólag lépek föl, el kell mondanom azt is, hogy *midőn azon cikket hozzá küldtem tetszésére bíztam adni vagy nem adni*, s ő most olyan figurákat tesz; ezt pedig már személye s lapja érdekéből sem akartam elmondani. Merre csak jártam azóta, Ujhelyben, Cselejben csak mindenütt rosszallják Lajosnak ezen meggondolatlanságát. Sz. Bertí írja hogy Pesten sem hagyák helybe azok, kik minden körülményekbe avatvók. Mert tudnia kell hogy illy filkóság pört is húzhat fejemre, a Mixtura miatt t. i. melyet Lajos — miért ő tudja s jónak látva előhozá jegyzésében. Én is gondatlan valék az Ostorosdy név alá tételével, de akkor azt hívém (azt beszélték) hogy a szerkesztőknek nem szabad, nem lehet nyilvánítani levelezőjük nevét. — Ime ezért van szükségem *compulsoriumra* édes Jancsim s kérem küldje *minélelőbb* s természetesen *nevemre*. Addig nem indulhatok Pestre míg jól el nem rendelek *általa* elébb mindent itthon, s véle együtt át nem adom Leporellói lajstromát kiszemelt sz. bírámnak, „Eö Don Juansága” csínairól. Meg járom ha én maradok sárban, mi nem lehetetlen, mert mit az egész megye tud, azt nem olly könnyű egyszersmint ki sütni is szolgálatban levő tiszt ellen; s ottan hol ennyi kevés jók, s olly sok ármány van. A jók pedig félénkek, eddig senkitől sem nyerhettem bizonyítványt, ellenben *compulsorium által kényszerítve, kimenthetők* úgymond. Tehát csak frissen Jancsika frissen! — Mostani cikkemben azért burkolám be annyira a *compulsoriumot*, nehogy ha világosan írok megtagadtassék tán töllem. Azonban most hallom hogy az fűnekfának adatik egy szóra. L-ból Kazinczy által küldött leveleimet vette úgy-é?

A nyelvre s verseimre tett jegyzéseire jövő postán felelek, hogy azonban némi nyomát most is lássa lelkembe oltott igéinek ezen változtatásokat tevém, fogfájás, Kossuthra neheztelém s

esős idő kíséretében, s így keveset sejtsem mert beteges májamat maga ez utolsó factor is képes rosszul hangozni föl.

Zeüs második stropháját így kezdem:

S im a föld minden zugából
Esdő ajkakon sóhaj
Fergeteg borul sat. —

Strimfszalagosa helyett a *térdszalagosát* köszönettel fogadom. Higgyje el ön, nekem igen gőzös fejemnek kell lenni, mi könnyű volt azt föltalálni én egy fél óráig bizonyosan törtem fejemet mást találni helyette, s hasztalan.

— — —

A kakas első sorát így tevém:

Sötét jövők jósajkú bárdja! — de higgye el édes Jancsim hogy (bár az előbbi kezdet hibás mert általa elvész a meglepetés) így a második strophának értelme el fog siklani az olvasó elől. Legalább én valahányszor olvasom mindig látom hogy itten, hiba bár, a *hajnal, ború s éj* említésére nagy szükség van az első sorban. — Kazinczy teljességgel nem akará elhagyatni e két sort.

Büve hagyott s agyartalan az ármány

Tiszta szíven s szerény kebelén maradjon tehát. Keresse őt fel Jancsikám, ő azon hiszemben van hogy ön hideg irántam: hasztalan állítám az ellenkezőt s hogy ön éppen azt állítja rólla.

— — —

Kiállták-e már németes verseim a tűzpróbát? A Gábor által tett czim sem jó „*Uj házasok*” mert hiszen a végén azt állítják hogy még nem azok. Milly érthetetlen valék s én azt csak most veszem észre. Így lessz tehát legjobban: *Uj házasok esküvés reggelén*. — Becsületemre mondom ez sem jó: nem, mert a lány azt mondhatja, sőt a férfi is „vigyen hát a manó, ha így beszélsz.” Én itten nem tudok eligazodni.

Isten s barátságom veled édes Jancsikám Sz. b. Miklós.

Nb. De a *kisasszony s úrfinak* maradni kell nehogy mágnások értessenek alattok.

Nb. Nagyon sietve s förtelmesül írok pedig még a mai napon Sz. Bertinek is kell írnom illy fogfájósan.

A lukai papról tudja azon mondát hogy így könyörgött légyen Józsefért:

Ne nézd uram hogy ő német
Mert ő is a te teremtményed sat.

A lukai pap.

Bodroγκközön ragyog Luka,
Minden ó és új krónika,
Csak rólla s Papjáról ír,
Nem tud a világ — Budáról,
Zemplén s Bodroγκköz honáról,
Csak Lukáról zeng a hír.

S im a hirneves Lukában
Szárca s lúd, vöcsök honában,
Zengedez hasadt harang,
Zeng Jósef király nevére
Nagy nevének ünnepére,
A falábon kling kalang. (t. i. a harang falábon áll s nem
a toronyban.)

Örül érczkakas hegyében
Nyársorrú torony kevélyen
Hordja törpe termetét,
Négy fióktorony körötte . vagy: Négy toronyka négy szögében
Mintha négy csibék közötté Mintha négy csirkék körében
Kotlós nyujtja föl fejét. Kotlós nyujtja föl fejét.

Gyül a nép, tarisznya vállán,
Bocskor sásmetszette lábán,
Már templomban a sereg;
Zeng a zsóltári magyar ének,
A Magyarok istenének
Luka víg hálát rebeg.

Végzi. Összetett kezekkel
Félig hunyt kegyes szemekkel
A Pap im székin áll,
Jámbor ősz, mint bibliája,
Ráhallgat Luka s csodálja
Ötven évek óta már.

Küldj esőt a rét tetőre,
Küldj a szomjazó mezőre
Fellegedből óh atyánk!
Isten! őre a magyarnak
Bosszulója kontyos tarnak,
Adjad áldásod reánk."

S mint ha szél viharja tör ki —
Minden ajk utánna dörgi:
„Küld esődet óh atyánk!
Isten! őre a magyarnak,

Bosszulója kontyos tarnak
Adjad áldásod reánk!"

„És ki ünnepére itten
Összegyűltünk, áld meg Isten!
Áld meg a magyar királyt;
Ne nézd uram hogy ő német,
Ah! ne nézd azt kérünk téged,
Mert őt is te alkotád.”

S minta szél viharja tör ki, —
Minden ajk utánna dörgi:
„Áld meg a magyar királyt.
Ne nézd uram hogy ő német,
Ah! ne nézd azt kérünk téged,
Mert őt is te alkotád.

Szemere Miklós.

29. Aug. 1841.

Jancsika Jancsika édes Jancsika!

Ön tán új verset vár tőlem, s én csak régi foltozottat küldök. Bizony bizony toll sem vala elválásunk óta kezemben; nem tudom miért s hogyan? de engemet olykor életcsömör száll meg s míg én (talán májszülte) kintől a történet hánytatója egy vagy másképp meg nem szabadít, addig olvasni is alig vagyok képes.

Imrének búcsúpát sem intheték, nem tudom mint történék, hogy össze nem találkozánk, tehát most nyujtom azt. Tanúja volt szennyes veszekedő gyűléseinknek, melyekre egy abaúji barátom illy észrevételt tön „*mint tanácskoztok! már láttam, még azt szeretném látni mint veszekedtek!*” Notabene Imre Minácskája I-ső Szept.-ben leendő bálunkban jelen leend. Mint vált el tőlle Cselejben? vérző vagy vérzett szívvel-é?

Vatta mellett éji kettőkor robog el a gyors szekér, s én leszállva ötig a zabföldön aludtam köpenyembe burkolóztottan, tartva a vándorok savon hizott pióczáitól, melyek a falu szélén lakó Bertalant környezik. Most Besztercze Bányáról vevék tőlle levelet, ottan barangol ön volt fiával.

Pállal sok időt tölték Majoróczkán, Lasztomériban, Tótfalunkban s Csörgön: rossz kedvű volt többnyire, egyszer öszvén pereltünk, s most alig ha szeret, mert ő olly zsarnok hogy a legszelidebb ellent-mondás is föl bosszanthatja. Politicáról vitatkoztunk, neki e tárgyban különös fogalmai vannak.

K. Gábor kérdezni fogja — mint mondá az Athenaeumban — Schedeltől, mellyik éjben álmodta Bajza „a magyar dal reformátorságát”? Várom quid futurum? Kettőnk előtt ígéré, előttem s Imre előtt. Hogy ezen reformációról magam sem sokat hiszek annyi bizonyos. Tudja-é ön kik zugnak, futosnak körültem

e pillanatban? Barkóczy Feri ki üdvözlé önt, nöm ki üdvözli önöket, Boronkay Berciné, idösb leánya, fiának nevelöje Friderika, kik szinte üdvözlik önt. Most következnek még gyermekek No 7, enyémeek s két sógornéméi, — exceptis domi relictis. — Elfeledém Szemere Jósínét említeni. Mindezek levelem írása közben érkeztek a fordító Literátoron kívül, kinek egy nagy kérese van önhöz. „Elátkozott” című novellája régen elátkozottan hever Bajzánál, jövendő megbecsülhetetlen szolgálatai baráti béreül, azon fáradtságot kéri öntől, lenne szives azt által venni Jósitól s gyorskocsin Kassára küldeni. czime alatt; ottan majd átveendi valahogy.” — Az ő tulajdon édes szavai.

S ha ő kér biz én is kérek. Mint látja ön a „késő fájdalmat” kora fájdalmak között újra ráspolyoztam s többé jó vagy rossz, illetni sem fogom. Szemere Pál helyesnek találá a „bérencz-kígyók” „karán”-t, ha azonban úgy véli ön legyen „üldök” — „mosoly” bérenczüldök karán.

Úgy de mint olvashatá ön „Sári asszony” a Közleményekben rugat, s oda küldém a „Lukai Papot” is. S így — miután ha talán irnék is (mi nem bizonyos átkozott kedélyem miatt) még valamit, már tán késő lenne (vagy nem?) Az Almanachra nézve — s így mondom kérdem nem lenne-e jó ezen darabot az ottani epigrammokkal egyetemben (mellyekből tetszése szerint s legkisebb neheztelésem nélkül kivethet mennyit akar Garay kit szivesen üdvözlék-söt bár mindnyáját is), az Emlénybe szoritani. Garay legalább monda elválásunkkor hogy ha mit még küldenék elfogadja, ha a tűzpróbát kiállandja. Erről (a késő fájdalom) mint emlékezem kedvezöleg ítelt Garay. Irja ön: *kár hogy a gyengébbeket is adatni óhajtanám.* Higgye Jancsim én a magam firkáit nem látom olly tisztán mint máséit. Jóknak azonban az Emlényből kimaradt epigr. magam sem tartám, de Vörösmarty *Haspók*-jához még is mérhetőeknek *egy-kettőt kivévén*, így gondolám (söt tán ki sem vévén) ha ő nagyobb poétácska nem pirul érette, miért piruljak én kisebb poétácska. S osztán én szivesen fogadom, igen szivesen önök nézeteit, de talán némmellykor igen is szigorúak (s ezt a Bajza reformációja teszi) izzadásaím s tintás ujjam gyümölcsei eránt. Így például Garay kevés epigrammáim között nézetem szerint, a második helyre teendő, Szemere Pál, Berci s Kazinczy szerint első helyre teendő epigrammát veté vissza a tavalyi Emlénybe adattak közül. Melly is illetéfnéleképen és módon hangzik.

„*Canova koldusa szöll Krisztina emlékén!*”

Messze került élöt, szobrot, nézd, mint köröz a nap. —

Tudja, hogy a márvány koldus ajak nem éhes. (Hogy lessz görögebb epigrammáim között annyi bizonyos) s ilyenkor nem nehezen esik a nem kedvezö ítélet, de *megtéveszt, megzavar.* A Garay által most visszaidézettekből nyolcat Kovacsóczynak

küldendek mindenesetre, hadd fogjanak baráti kezet Haspókkal. S ime hogy tovább dicsérjem önök halálraitélt bünöseit Szemere Pál (a nélkül, hogy előre szólltam volna önök ítéletéről) a *Kakast* minden verseim között legjobbnak tartja, Garay pedig visszaigazítja. Én szinte legjobbnak tartám, de kettejük, sőt hár-
muk (Bajza) ítéletét hallván szégyellék előállani ítéletemmel, s a vissza röpített *kakaskát* egész szerénységgel zsebembe dugám. Pálnak mája gyakran befolyással van ítéletére, több ízben tevék tehát próbát s mindig a Kakas mellett nyilatkozott. Kérem önt édes Jancsika tudasson még Bécsbe mentéig. Meddig lehet az Almanachba küldeni még?

Tán nem lesz még felesleges előhoznom Jancsika, mert úgy emlékszem Garaynál létünkör ezekről nem szóllánk, némelly igazításokat. Kérem tegye oda manu propria. Az árva ifjú első sorában *nyugszol*; — „*mint fekvél mosolygva*” után (!) — évbe és *merüle*. — És vissza harmadikban érkezett kunyhónkhoz sat. U. i. Legyen szíves ön Kossuthtól megtudni (ő tán tud az illyekhez is) biztosak-é az Eszterházy s Rotschild sorsjegyek? Nem lehet-é félni hogy elmúlnak mint egykor a Grassalkovichéi elmúltak. Meg akarom kísérteni a szerencsét s meg lehetős nagy summával, félek nehogy semmit se nyervén azt is elveszítsem Aesop ebeként. Én Kossuthnak irtam e felől, de levelet most már tömérdek elfoglaltatása miatt nem kívánhatom. El ne feledje nekem azt megírni édes Jancsim, mert a pénzt adósomtól csupán ezek miatt fogom fölvenni s egy két hét múlva van a *fizetési határidő*.

Olvasta Bay József iszonyú történetét?: ezen szegény ember sógorom volt. A föld legbecsületesebb s jószívűbb embere. Magas váll, kövér szép s iszonyú erős. Az itteni iskola tanító jelen volt temetésekör Beregszászon, hol lévén akkor történetesen, beszéli hogy ebédkor jóízűn evén, egy két óra múlva rosszul lett, s képzelje e könnyelműséget testvérétől s nejétől (már második neje) másnap délután már kriptába is tevék. A kripta benn a templomban van, száz lépésnyire házától s itten olly közel övéitől kelle neki illy nyomorultan veszni. A kripta ajtaja kövekkel volt becsinálva, bent bokáig víz, mert tél végén temeték.

Ugy-é ön ír a *pénztelenségi czikket*? a Pesti Hirlapban? — Mult hó 20-án irt leveletem vette ön? s nős-e már? nem emlékezem mikor leend az, s levele nincsen kezemnél. Hát a Censura, praesens futurum vagy imperfectum?

Nöm üdvözli édes Jancsim, alig várja hogy kis dominácskáját jövendő szívzsarnokát ismerhesse. Az asszonyoknak — velünk ellenkezőleg — házasító dühök van, azt akarnák, hogy maga a föld is nőt vegyen, s örvendnének ha a csimborasszó bubján papucskormányos főkötő tündérkednék.

Isten önnel, Isten önnel.

Uj házasok esküvés utáni perczben.

Városi lyányka. — Falusi férfi.

- Lyánka: Mint vihar ragadsz el engem?
Majd faludba vigy-é lelkem?
- Férfi: Kincsem ne röpülj olly nagyon,
Csak igáslóm s nagy sár nagyon.
- Lyánka: Kocsin járok télen nyáron
- Férfi: S ollykor a szekérke háton.
- Lyánka: S minden nap sűrű visit lessz...
- Férfi: A tyukólba csirkéidhez.
- Lyánka: Elmondom mit fogok tenni
Nyár elön fürdőkbe menni.
- Férfi: Elmondom miket fogsz tenni
Honn kacsát pulykát nevelni.
- Lyánka: Évenként Pesten telelni,
- Férfi: Honn fütött kályhát ölelni.
- Lyánka: Vig gesellschaftban időzni,
- Férfi: Varrni fonni s néha főzni.
- Lyánka: Esténként német páholyban,
- Férfi: Ülni a tehénke ölban.
- Lyánka: S hallok bájos operákat,
- Férfi: Szende bornyú áriákat.
- Lyánka: S lejtve fényes tánc-sálában,
- Férfi: Pincze kamra s a konyhában.
- Lyánka: Szóllok — mágnásként osztrákul,
- Férfi: Ettől vén papunk elájul.
- Lyánka: S ollykor lovagló kedvemre
- Férfi: Jó, feltollak nyergesemre.
- Lyánka: Szép a dáma szállva könnyen
Ménje gyors lépést cserélt vált.
- Férfi: Biz ez meg fog rázni szörnyen
Hajdan insurgens alatt járt.
- Együtt: Várj! Legyek csak hitespárod
Jóságém ha nem csaland —
Tánczodat babám úgy járod
Amint sipom sipoland.

Szemere Miklós.

(Valószínűleg 1846.)

Édes Jancsim!

E pillanatban veszem az öreg Kolosy levelét, küldeném át Tamás verseit, hogy Kós által önhöz küldhesse. Az idő olly rövid, (alig félórácskám van) hogy az Imrének átadottak de itten felejtettek s azóta elsikkadtak közzül e következőket nem irhatom le siettemben, az árvízi könyvben azonban föltalálhatja 1. Radost, 2. A Jegyes 3. A Pataknál vagy Patakhöz. A többi mind itten van a pugillaresből, sőt azon felül is egy kettő.

Énekem.-e verset majdnem egészen én öntém prosából (melly megvölt) versbe s javítám egészen új sorokkal mellyeknek egyikét később ismét visszaloptam t. i. ezt: „E nép bűnbéren üdvét játsza el”, — „Késő fájdalom” című darabomban így tevém „Jövőd örökre játsza el”. Ezen sort, (sőt mind a kettőt) tehát kérem tegye másképpen, ne hogy én láttassam utánzónak. Mint volt az övé már nem emlékszem e sorok helyett alkalmasint nem is volt semmi.

Szerető barátja

Szemere Miklós.

Van-e ezeken kívül még több verse is ön jobban fogja tudni mint én, itten több sehol nem található.

— — —

Édes Jancsim!

1847. márcz 24.

Már látom hogy utoljára is alig ha nem volt igazsága Mátyásnak, önre nézve legalább, ki nekem annyi tömérdek hónapok óta sem válaszolt. Ha levelét mellyben mint látom melegen emlékezik róllam, nem olvastam volna Vályinénál, érteném önt, így lelkemre mondom nem értem. Itt hidegség, amott melegség, — kettő vegyületéből lágý melegség áll elő — átkozott portéka! — a lágýmeleg víz — tudhatja jól ha hideg lelte valaha — csak hányást idéz elő. Tehát édes rossz Jancsim, vagy örökre hideg legyen irántam, vagy olly jó mint volt azelőtt, az az bizony, most jut eszembe, hogy rossz is volt — értem tehát azon időközt midőn legjobb volt.

Tudja-é hogy én mindössze is néhány hét óta hallottam itt Lasztóczon történetesen leveléről — Vályi Teréztől s olvastam később Cselejben, e perczig levelemtől számítva igen sok hónap folyt le, igen sok rossz hónap. Mert bizony azon ragaszkodás mit egyszer másszor mutattam ön eránt nem volt hazugság. No de ime én ismét írok önhöz, ha ismét hallgatni fog, át fogja látni, hogy tovább mennem nem lehet, tovább mennem szolgáság volna. Tudom én jól hogy el van foglalva s más eesetben nem bántana hallgatása, de jelen esetben egészen másként áll a dolog. Igen szeretnék önnel összevejönni s kedvemre kiperelni magamat.

Vályiné egy hó- vagy tán valamivel kevéssel több idő előtt, izen általam önnék, hogy jöjjön le — úgy mond — az utiköltéség készen áll.

Vály Klára pedig — Károlynak az ő édes testvére házasságra lépett.

Vály Károly ellenben Pestre menend lakni censurázni sat. E fiunak már is szép ismeretei vannak egyben másban, tömérdekét olvas s hű emlékezettel de irtóztató lump, kártyás, — tartok tőlle, soha se lessz belőlle semmi. — Ösztökéllye ön ollykor a jóra, ha összevejön vele.

Ha eddig válaszolt, előbb kérdezősködtem volna öntől: Dobrossyról: Mit csinál s mint állnak körülményei? én őt nem ismerem de sorsa érdekel; — Vályi — az újhelyi lelkes igen sokszor emlékezik rólla. — Hát Somlyai, kit szinte csak a Szemere Bercihez írt egy pár leveléből ismerek — hol van most s mi sorsban?

Lengyel Samu — kinek ablakán — mint mondja — gyakran bekiáltott ön Pesten „tanulsz é fiú? tanulj, mert szegény vagy!” — tegnap ment el töllem s holnap újra vissza jő; — határosunkat méri.

Petőfi versei mint hallom megjelentek. Nem akarom önt eillene ingerelni, de hogy még nagyobb szarvakat ne adjon neki, mint millyeket a Petőfi lázban szenvedők tűztek már is reá, azt óhajtanám. Mind az mit e dölyfös kölyök eddig tett; hazugsága ellenem, Sárossy ellen; dicsekedései sat. egyenesen Vahot Imre et compagnie túlzott magasztalásaiknak gyümölcsei. Én nem csak méltánylom de uton ut félen recitálgatom kitünőbb verseit, de azt a sok mindent mit ezek raknak rája, nem láthatom. „Világirodalomban kitünő; — új korszak teremtője — sat. Milly neveltség! Az elsőre szólni sem méltó, a másodikra is felesleges. Azon pálya melyen ő jár többek által kísértetett már előtte, s ha ön s mások nem készítették volna el előtte a népies elemre való figyelmeztetéssel a közönséget s valamint épen, mint emlékezem — az ön valamellyik zsebkönyv bírálatában — a *vidám* költészet művelésére, — kétségkívül épen úgy jártak volna darabjai, mint jártak például enyéim közül Garay elleni polémiáimban közlöttek, mellyekről ön a hozzám írt levelében ezt irandja: „Irjon ön illyeket, jól teszi, ez saját mező, még nincsenek is illynemű versei a magyarnak” a közönség ellenben — mint többektől tudom — kaczagott fölöttük. — Miért? mert a Bajza idétlen iskolája (kit Schedel a magyar líra teremtőjének nevez.) jaj! jaj! még nem engedte látni tisztán az ahhoz nem értőket.

Petőfi nem teremtett új korszakot, hanem az új korszak teremtette őt. Adta volna Imre 3—4 darabjával évenként verseit mint adta Bajza az enyémekeket, kétség kívül elhangzottak volna. Őt egyenesen Imre hozta hirbe. Sűrűn adta verseit, dicsérte, védte, sat., ennek s nem magának köszönheti hogy most ollyaktól is hallom gyakran közölük legrosszabb verseit — pedig bizony sok rossz van — is ha nem dicsértetni, legalább megszenvedni, kik elsőbb versei felett (értem a jobbakat is) kaczagtak. Már Cicero — ha jól jut eszembe — mondá a szónokoknak tanácsot adtában; — hogy „a tölgy csak sok csapásra esik le.” Imre vált a fejsze s a tölgy a közönség véleménye. A magyar publicum — még a szakértők közül is ide számítom a nagyobb részt, — a juhoz hasonló: merre egy fut, arra fut a többi. Csatáry, ki Kunost *nagy költőnek* nevezi, a Kunossal ellen-

lábás Petőfinek *Felhőit* a mult év *legbecsesb* termékének állítja iralmunkban. E képzelhetetlen nyomorult emberről (ki mint Sárossy mondá nekem Shakespeare-t nem tartja) — legalább mikor Sárossy beszélt vele — nem tartotta *költőnek* — (Shakespeare *nem költő*, Kunoss nagy költő!) én még soha nem hallottam csak egyetlenegy saját eszmét sem; összekekeresi, mit ítéltek már mások erről, vagy amarról, s hüven elmondja. — Tompát előbb gyalázta most dicséri sat. — De visszatérek Petőfihez, — csak hibáit egyéni véleményem szerint — említve itten, mert mi sok dicsérni való van benne az mindenki tudja, azt senki sem tagadhatja, s így azt itt említeni sem akarom. Szerintem legnagyobb kellék íróban a sajátosság, az őt minden mástól megkülönböztető bélyeg s ezt gyöngítve (mert különben birja e tulajdont) látom benne Béranger s Heine modorának követése által több darabjaiban. Reminiscentiáit pedig aligha óriásnak nem keresztelhetni. Én nem keresem, de ha rábukkanok, följegyzem egy idő óta költőink elsajátításait, ime egy kettő Petőfi által:

- Vachott Sándor előbb: Csüggedve ülök, életkedv hagyottan,
Künn fergeteg zúg...
Hadd zugolódjék, hogyha kedve úgy van.
- Petőfi később: Itt van a tél a hideg tél közepe
 Zugolódik az idő *künn* izibe,
Zugolódjék...!
Ugy akarja hagyjuk kedvét tölteni.
- Vachott Sándor előbb: Tőled hegy patakja
 Nem búcsúzom el
Együtt utazunk mi
 Isten hirivel.
- Petőfi később: Honán kül a fiu
 Honában a patak
 Magas hegyek közül
Együtt vándorolnak.
- Pájer előbb: Hó leszek leánykám... sat.
 S leszárnyalok
 Le égből is leány
S ajkadnak biborán
Elolvadok.
- Petőfi később: Hej! ha mostan hó lehetnék... sat.
Ajakára...
Csókot nyomnék utoljára
 S melegétől hő szívének
Elolvadnék...
- Hafiz a Fábíán
 fordítása szerint: *A fülemülécske tegnap*
 Édesdeden danolván
 S reája egy bokornak

Lombján kitárt fülekkel

A rósa hallgatóznán.

Petőfi később:

A primadonna a kis *fülemüle*...

Megannyi páholy mindenik *bokor*

A mellyben ülnek ifjú *ibolyák*

Miként figyelmes hölgyek... *hallgatván*

A primadonna csattogó dalát.

Amott *ajak* helyett *szívét*, itt *rósa* helyett *ibolyát* tett s kész az eredeti!?! eszme. — Ha akarja ön szolgálatára állnak e kijegyzések. Kissé jobb emlékezettel bir enyémmél, lehet hogy többet is találna versei között. S most egy példát Petőfi elbizottságáról, ezt én Vachott Sándorhoz írt levelemben is felhoztam mindjárt az eset után, itt azonban nem hoznám elő ha hinnem lehetne önt olly gyengének hogy Petőfi bírálatára rossz befolyással leendene, ha ugyan Jancsim irandja azt. — Az embert külön kell választanod a költőtől. Én nem jól vagyok Garayval, Petőfit pedig utálni van okom, de azért egész Zemplén lehetne bizonyosságom, nagyobb hévvel kitünőbb verseit senki sem mondogatja fel nállamnál, sőt merem mondani, hogy kivált az utolsót én szerettettem meg még azokkal is, kik előbb Kunoss Bajza-féle portékákat kedveltek csupán, sőt Sulyanszkyt is költőnek tartották. Harmadéve Ördögh Dani¹ nevű (egy két epigr. s kis verseskijéről ismerheti ön) jó ismerősöm s barátom volt Eperjesen mint nevelő, példátlan becsületes fiú, de költészetben igen keveset értő. Ez önt különösen kedvelte, (de aztán nem azt következtetem én belőle, hogy *ez okból* értett keveset a versekhez) Petőfyt ellenben teljességgel nem. Mi történik? Petőfy Eperjesre jön, Tompánál Kerényinél öszveismerkedik Ördöggel, megszereteté magát vele s egyszersmind elhitei vele hogy ön verseiben még csak józan értelem sincsen, Tompáék vitatkoznak Ördöggel, s az végre tűzbejövén fogadni mer velük, hogy ő egy hó lefolyta alatt a Tompáék által ön versei közül kijegyzendő 10 darabnál jobbakat fog írni. 9-ed készületben maradt azonban az egész mert megbetegedett, Tompa pedig otthagyta később Eperjest. Ez tény, mert hogy Tompa, Kerényi, Lukács Lajos (a gyermekek számára író) hazudjanak, az nem képzeltető. Petőfy Tompáék előtt *felettem* kaczagott, Adorján előtt *Tompa s Kerényi* felett, előttem: *Vachott Sándor felett*. Ez a mi kedves barátunk jelleme.

Imre örülltétevé, Szemere Pál az öreg pedig, még örültebbé teendi később. —

Ideje volna, hogy valaki — de igazságosan az eszére hozná.

Nos hát — nemde hogy igaza volt Kossuthnak egykor, mondván, hogy O Connelt csak azóta tudja képzelni magának, mióta Kazinczy Gábort hallá a néphez szóllani. Mint a lapok

¹ Eördögh Dániel: sátoraljaújhelyi tanár, író.

ból s Lónyai G. új jávai ... Vattaytól hallom, furorét csináltak Pesten szónoklatai s toastjai... Hiszen kétségkívül jelen volt Jancsim is, nemde? Nálla olykor a tárgy verébkicsiségű, mellyre aztán tíz paradicsommadár s húsz aranyos fácán cifra tollait ragasztja, Pesten azonban, Vattaytól hallom, e hibát is elkerülte. Nagy tehetség a fiú meg kell adni, ötven év alatt születik hozzá hasonló, egy hazában, én ez ítéletet nem annyira szónoklatáról merem mondani mint merem inkább rólla mint emberről, mint társalgóról. Én legalább — véve őt fény s árnyékoldalaival együtt — geniálisabb egyént nállánál nem ismerek most. Ha azon sajátságos eszmék, miket ő s Szemere Pál az emberről, életről egyszer másszor elszórtak beszéd közt, fel vólnának jegyezve igen érdekes könyv kerekednék belőlük. Lehet hogy hibázom, de én országgyűlésünkön belőlle nem vezért, csak igen geniális hatalmas adjutánst várok. Egy van, mi őt megronthatja, sőt ha így fog menni tovább is meg fogja kétségkívül rontani — gondatlan költése. Illy vágyakkal, illy nemes vágyakkal született embernek a gaz sors keveset ad, midőn sok üres gőgös fejnek milliomokat! — Ön kaczag a világ fájdalom felett — én e részben Byronnal, Petőfivel tartok, s úgy a mint eddig ismerem, e földet „*mundus pessimusnak*” tartom. Korántsem abból akarom ezt következtetni, mivel Gábort nem Rotschildé tevé, ő csak lépcső volt, hogy ez eszmére szökjön át.

De nem fecsegek többet; Isten áldja meg önt, s kérem javuljon meg, mert bizony rossz erántam, s akkor rossz, midőn érteni sem tudom miért?

Mint egy *méreggé* vált tenger.

Igen nagyon kár lessz mind ezt nem említéd. Még most sem lenne késő, mintegy pótléku (Pulszky (!) bírálatahoz. Isten veled kedves Jancsim s szíves barátságom. Szerető barátod

Még is van:

Szemere Miklós.

Nem tudom t. i. bizonyosan előbbi levelem egyikében, közöltem-e veled ezeket is vagy nem?:

Tompa előbb: (Márta könyye)

Hol a Kárpát havas tetőin
Mint barna csókák a téli fára
Halk szárnyütéssel a kifáradt
Felhők megülnek éjtszakára.

Petőfi: (Salgó)

E hegytetői *kösziklára* ül
Borus napokban a pihenni vágyó
Terhes felhőknek vándorserege.

Beöthy előbb (egy részben mellynek sem czimére sem szavára nem emlékezem t. i. szórul szóra, mert különben világosan emlékszem az eszmére) :

*Zúg a tenger a szélvész miatt, mint a „bölcső
mellyet mérges dajka hány”.*

Petőfi később: *Hullámzik a víz, reng a könnyű sajka
Mint a bölcső mellyet ránczigál
Szilaj kezekkel a haragvó dajka.*

Jókay (Hétköznapokban) mondja a falu házainak leírásában mint van egyiknek kalapja fején félre lökve, vagy „mint áll félre”.

Petőfi a Csárda romjaiban küssé ezt mondja.

Mégegyszer mondom, nagyon kár lenne mindezt elhallgatni. Ennyi lopás barátom még is sok. S ha ennyit én magam találtam, mennyit találhatnának mások, kiknek tán több olvasottságok s hübb emlékezetök van! — (Ha közleni találd arra kérék, ne hagyj ki egyet is.)

Édes Jancsim!

(Valószínű 1847.)

Hogy pataki professornak vagy kitűzve, az már azóta kétségen kívül tudomásodra lessz. — Derék és nem derék. Derék, mert szeretném hogy közel légy hozzám, közel legyen hozzád, nem derék, mert tartok tőle hogy professzorságod földhöz találja csapni literátorságodat — ki literátoroskodik szükség Pesten lakjék. Én biz Isten ha kérdenéd tőlem mint javaslok, semmit sem tudnék mondani, s hiszem előtted sem leend könnyű az elhatározás. Vigyázz! Élet korszaka áll előtted.

A nagy Isten veled híved Szemere Miklós.

U. i. Régtől ülök fészkemben. Minap azonban meglátogattam Tompát Bején. Midőn betoppantam paplakába, kit látok pamlagán heverni? Petőfyt. — Hozzá sem szólltam. — Ő egy néhány percz múlva felkölt, s elment — állítólag Szatmárba. Mi harmadnapra Patakra az examenre rándultunk, s ekkor hallók, hogy Szatmár helyett Kazinczy Gáborhoz tartott, s az alatt el is távozott. Gömörben több fiatal emberel beszéltek, hogy nagy társaságban mondá Petőfy, nem tudom mi aproposra: „Tartsa szerencséjének Kossuth, ha neve az övével egy lapon állhat.” No nézd! Nem sok idő múlva nagyobb ember lessz Napoleonnál?!

Még egyszer Isten veled! Borzasztóan sietek s ma írni hozzád mind amellet is akartam.

— — —

Édes Jancsim!

23. Ap. 1853.

Mi a manó hát te még is vocális vagy, s nem már boldog consonans? Még sem vetted elő mechanikából a — frictiot? Trigonometriából a — tangenst és sinust? Rhetorikából a sorites (szorit) figuráját? Aritmethikából a „virgula inferius”-t a pedes resolvens numerus-t, — a mensura maximát! Legalább már

megírtad volna mikor fogod subjungálni az egyet a zérushoz? Felszámlálni „quoties unum in altero continetur?” Mikor fogsz sacrificálni őseinként „ad puteum”? Mikor fogod actorátusodat stabilizálni? s elkezdni Köviből az *ascendensek* és *descendensek* sorsát?

Igen szeretnék menni hozzád, de még igen nagy a sár. Isépy egészen elijesztett. Midőn szobámba lépett végeztem be épen hozzád leveletem mellyben már ismeretlenül nődet is üdvözlöm. E levelet tönkretetted, már mást kell írnom. Császár¹ iránt is kérlek újra benne, de többé már nem merlek kérni. Megszidtam a jesuiták miatt, — mert hozzá is írtam ma. — Jár-e Patakra lapja? Ha igen, igazíts ki kérlek egy szarvas sajtó hibát „völgy és bércz” című versemben; a 4 strophában e helyett áldó álló nyomatott. Ez egyetlen hiba a leglogikátlanabb számársággá változtatja az egész strophát. S még ahhoz már a stropha is be szúrva van. Egészen más állt előbb helyén, de Császár kért változtassam meg, nehogy politikára vonatkozásnak vegyék s lapja élete veszélyeztessék — úgy mond. A gutaütésig bosszant engem a sors impertinentiája, — ritka versem jelent meg sajtóhiba nélkül. Egyszer egyben 17, mond: tizenhét volt. Népszerűségem különben is egy szöcske lábnyi volt, a sajtóhibák pedig még azon felül számfűleket töldhattak kétségkívül a közvélemény előtt ártatlan fejemhez.

Mi az ördög! hát lidércségem kisült? Ettől előre féltem, a mint Pestre készültél gondoltam magamban „csak Toldit föl ne keresné!” Nem de ha láttad, úgy ki volt törülve benne minden hely, mellyről rád ismerhettem volna! S így csupán magam ellen bűnhődtem, de ha bűnhődtem is Kertbeni² ellen de azt lelkemre mondom teljes meggyőződéssel vettem irodalmunk érdekében. S ha tán bohóskodtál a „kék tentával” sat. Toldi előtt azaz, ha elhitetted vele hogy azt pusztán személyes neheztelésből vettem, akkor igen nagyot hibáztál. De fillentened azért nem szabad, amint e tárgyban vele szólltál, nekem egy szóig hüven elmond. Sőt nem is kellett volna sejtetned hogy az Hozzád volt írva, s hogy én küldtem hozzá! Vagy tán nem is tetted ezt? úgy csókolni való fiú vagy!

Ney engemet is felszólított előfizetők gyűjtésére Garay részére. Kétségkívül te is gyűjtsz. Én tehát a tiedhez csatlom magamat. Fizesd le kérlek helyettem az öt pengőt (annyi ugy-e — lecsaptam valahova Ney fölszólítását s nem lelem), ha t. i. hamarébb felküldéd a pénzt, mint őszvejövénk.

Töllem ne vegye részvétlenségnek Garay vagy máski, ha nem gyűjtök. Nincs köröm. Ujhelyből kifogytak a régi jók most

¹ Császár Ferenc: tanár, író, szerkesztő, olasz műfordító.

² Kertbeni Károly: műfordító, Petőfi, Arany, Vörösmarty német fordítója.

ha be mennék is, új ismeretlen pofákkal találkoznom s egy pár barátimat nyúzzam untalan, kik hozzám járnak olykor? — ime ez az oka hogy én a múlt évben rám rohant töméntelen előfizetési lapokat rendesen félretettem, az egy Szászét kivéve. Ennek is az egy druszádat, Jancsit kaphattam meg s hogy még is maga ne legyen hozzá irtam négy már e földön nem létező neveket — saját erszényemre. Kéntelen voltam én így máskor is tenni, de már többé aligha fogok. Szegényedünk.

Azóta újra visszaestem a hidegbe, de már újra jól vagyok. Ez a világ sora — valaha, ifjúság, jövőd, jókedv, sok széna, semmi adó, most nagy adó, vénség, rossz kedv, rossz idő, kevés széna, hidegtelelés. Továbbá még tán meg is fagyok e hideg világban!

Hegedüst¹ a galoppban járót, s a minden Pityuk Pityuját² üdvözlöm, téged az Úr tartson meg! — Ugy!

Somához³ hová írjak én? nem tudod? — Horkai csontjait megkaptam. Vörösmartyt köszönöm, majd el is feledém. Amint Izsepy belép kiről nőm nem is tudta volt-e nálad, sőt többet mondok nem is tudva kértelek-e tégedet valami könyv behozatalára tehát — Isepyhez így szól nőm „minek köszönjem e szerencsét (mert idejött ebédre s addig még betérőleg is tán egyszer volt életében nálunk) képzelje ezt én megálmodtam az éjjel még pedig hogy valami könyvet hozott.” Ez barátom így történt szorul szóra, álmáról se szólt rólla előbb s Izsepy még akkor sem említette a könyvet, ideje sem volt rá. Nem furcsa ez?

— — —

Olvastad az asztaltáncot Császár lapjában — ez semmi csoda. Midőn a sajtóhibát megpillantottam verseimben, olyat csaptam én asztalomra hogy minden delejesség nélkül is táncolt.

Híved

Sz. Miklós.

Találós mese. Igen szeretem ha fejembe néznek. Midőn tehát végigfekszem pamlagomra, s fejemet nőm ölébe hajtom — *hol van akkor testem? s hol fejem? Megfejtését kérem.*

— — —

Jancsikám!

(Valószínűleg 1853 május eleje.)

Szörnyű derék volna ha valahogy kijöhetnél tótpatriánkba s az öreg Vályiné ölelő karjaiba. Érted most nem küldheték, elmaradtunk mindenben. Tisztem épen Jólsvára megy négy-öt nap múlva vissza jön, de mit használ — bort s werlschlagot hoz, ha nem ha az utolsóba bujnal bele. Ellenben az avasi fiúk

¹ Hegedüs László: pataki tanár.

² Pityu: Mészáros István, pataki tanár.

³ Soma: Rothfeld Soma.

— Jósi fiai nevelő nélkül jönnek ezekkel eljöhetnél. Egy szóval jöjj ha jöhetsz, mert ha nem jössz, úgy — nem fogsz eljönni. Pálfít s a Malom zsilepje felé rohanót nem is említtem, mert ha magad sem találsz tested azon részének mely a ziber macskánál oly híres, ülőhelyet, ketten hárman még nehezebben találtok. Bizony pedig szívem igen vágyik rátok. Ez az áprilisi impertinens rossz idő mindent elrontott, a mult tönkretette a jelent is. Egyszer mehettem volna hozzád, de vendégem érkezett s két napig időzvéni nállam később már nem mehettem „was von der Minute ausgschlagen — énekeltem Schillerrel — giebt keine Ewigkeit zurück.” — Pedig már Jancsi druszád asszonykája sem beteg, Vály Tercsi kellemei virítanak! Szóval minden szép s jó rád vár, csak jöjj.

Miklós.

Édes Jancsim!

22. máj. 1853.

„Szépirodalmi lapok” „Délibáb” — el ne feledd — Somától levelet kaptam, tegnap. Hozzád kérése van de írom saját szavaival.

Ne felejts egy könyvet ajánlani a Bakonyi erdő felett és ha ez népkönyv is valami rongyos beszély, költemény, tudakozódj Erdélyi v. Tompánál s ha másképp nem lehet, írd nekem, s hogy volt s ki volt híres rabló M. országban Mária TH. idejében és hol lehet e tisztelt hontársunk felett bővebben értekezni, mindenesetre írj Pachler barátom igen kér fel, egy regényhez szükséges, lessz talán olyan könyvünk még is. Ez a Pachler mint írja Soma: Dr. Pachler az udv. bibliothecánál működő igen derék német ember, ki a magyar irod. iránti rokonszenvből nyelvünket megtanulta.

Kertbeni azt írván Somának hogy rossz fordítása miatt nem lépek föl a *száz költői albumban*, Soma kért jelöljem ki a hibákat, hogy megigazíthassa. Én a többi közt figyelmeztettem tréfából arra is, hogy „Nőmhez” című versemben (írtam 840 körül) csak két gyermek jön elő s ő a fordításban hármat csinált belőle, már pedig én csak magam szeretem csinálni gyermekeimet. Erre most azt írja barátom, a harmadik (aller kleinstes Kind) hozzáfűggesztett gyermeket sajátodnak el kell vállalnod, mert az österreichisches bürgerliches Gesetzbuch nem tudom hányadik paragrafusa szerént az anya tartozik gyermeke törvényszerűségét elismerni, hogyha mindjárt születése alkalmával nem protestált ellene” — Én t. i. e hibára őt mindjárt akkor (két évvel azelőtt) nem figyelmeztetém.

Egy versemben említém vadászati szenvedélyemet, s mint „csatározom” a vadakkal. E pontnál ő az „öreg kant” így fordítá: „Einen alten Rammler”. Nem ismertem e szót, s mondtam tegye ezt: „Eber” — viszonzá hogy a *Rammler* költőibb. Tehát megmaradt. Tavaly hozzám jön Göndöri s elkezd kaczagni midőn

e szót megpillantá. „Tudja e ön — úgymond — mit tesz e szó Rammler?” Mit? „*Kannyulat.*” Ha engedek Kertbeni kívánságának a fordításba akkor megjelen a *kannyul*, s a német közönség s az utóvilág csodájára a *hős Szemerét kannyulakkal* harcoltatja, „isteni verseim” (Heine: *Meine göttlichen Verse*) német fordítója a nem vadász Somácska. — Szörnyen nevetett rajta, amint most tévedésére figyelmeztetem.

— — —

Mari(ka) dühödt ebbel álmódott mely őt Vilma védelme daczára is megharapta, — tegnapelőtt álmodta. A reggel amint fölébred beszél — kérde Vilma¹ „hát hol harapott meg?” „No hiszen te tudod hisz ott voltál.”

Isten veled, tudosits a Mária Tercsa korábani rabló felől. Köszönetül háladó pát nyujt feléd — Pachler.

„*Szépirodalmi lapok*” „*Délibáb*”.

Üdvözlöm a rosszak közt a jókat, helyesben: a sok rossz közt a kevés jót: Hegedüst, a galoppodóst, Pityut.

Szemere Miklós.

U. i. Ugy bizony barátom. Szegény Molnár a nevelőm, jövő csütörtökön kénytelen újra visszamenni a katonasághoz. Parancsolat jött eránta. E változás sok bajt szül nekem. Többi közt most már nem lévén ki gyakran fölhangoltatta zongorámat, mert biz azt gyakran kell, kénytelen vagyok mielőbb elhozatni megvenni a Boronkay Lacziét, enyém tehát eladó. Szóllt itt lételkor vevőről, emlékeztes tehát erre kérlek minél előbb s ha végzett, szíveskedjék nekem megírni mit végzett s minden körülményt. Ha nincs is vevő tudositson szinte, hogy tudhassam. Ne feledd el szóllni vele ezeránt. Tán a fiuk szekere által is tudosit-hatna mostan.

— — —

Jancsim!

Augusztus (4) 1855.

„Mégegyszer fölemelte szavát” Miklós Tóthalma vidékén. Jó lessz a kért dolgokról újonnan is szóllnom.

A szecskavágót hagyd el, nincs rá pénzünk. — versem ki-írását szinte, nem készülhettem el a viszonzással. Hiszen ha van rá embered, majd később hazulról is kérheted rá levéllel. — Petőfinek második kiadott s betiltott kötetét értettem.

A nevelőnére nézve pedig: három gyerek, 300 pengő. De lehet, s úgy hiszem úgy lessz, hogy a harmadik gyerek (testvérem kisebbike) elmarad, de ez esetre is ugyanazon díj, mert pár év múlva úgy is harmadik nő házam fenékfészke — Mariska. — Hány óra napjában? Vilma délig: zongora francia tanulmány,

¹ Vilma: Szemere egyik leánya.

délután zongora, tanulmány. Ida délig; zongora, tanulmány, délután rajz, vagy más valami. De nem annyi óra ez mennyinek látszik, mert azon egy órában délig, délután egyig egyet, másik mást tanul s így az órák egymásba buknak, mint kisebb sok nagyobb sokba. A Vilma zongorázásával például olly kevés teendője lesz, hogy az alatt Ida tanulmányát is elvégezheti. Szinte mialatt Vilma francia gyakorlatait írja, Ida rajzolására felügyelhet. Ida zongorázása már egészen el fogja foglalni, mert csak alatta fogja kezdeni. —

Részemről ezeket óhajtanám: magyar legyen vagy legalább magyarul jól tudó, mert Idát másképp nem taníthatja. Beszéljen franciául, s természetesen németül is, s zongorát ne csak *jól játszó*, de jól is *tanítson* — mondják a kettő ritkán van együtt. S kivált hogy csárdásokat is jól játszó Ida úgy hiszem úgy sem fog feljebb emelkedni a csárdásnál, Vilma pedig végre is ide fog leszállni, legalább ez a sorsa falusi lányainknak. Ha találsz, mond el neki ezeket, s majd ha lejössz, s hiszed hogy alkalmas találtál, akkor írunk hozzá s intézkedünk lejtőtéről, ha t. i. bizonyos hogy szándéka házamhoz jönni.

Mint mulattatok Heg... Mészárosnál? Most csak tréfából tévesztém el.

Szegény Boronkai csakugyan elhalt. Mult csütörtökön. Nem elég hogy hazahozni nem engedték testét, de még a falu temetőjébe sem. Külön az ott elhalt vakok temetőjében fekszik.

Hidegem alkalmasint elmarad, orromból mi lesz? azt Lengyel tudja, s a pokolkő, míg él a poklot verik orrához, ha meghal ő üti orrát a pokolba — szegény ember jaj. — S még én boldog vagyok! Velem csak Lengyel s ő is későn ízletette meg a poklot, másokkal feleségeik szókták, azt is jó korán. Pokolkő csak akad a földön, de akad-é paradicsomkő? akad, mert olykor az égből hull alá, de ez még százszor gonoszabb annál, bivált is agyonüt olykor.

Mi mind ebből az igazság? az hogy inkább óhajtsuk hogy a pokol koppantson egyet orrunkra mint a Menny. A pokol süt, a menny agyonüt!

Isten áldjon Jancsim! hozz vagy szerezz nekem jó lány asszonyt, vagy asszony lányt, magadnak jó lányból jó asszonyt.

Miklós.

Édes Jancsim!

Valószínűleg 1853 nyár vége.

Meg kell átkozva lenni házamnak, s már minden béketűrésből kifogytam. Nem elég hogy más fél év óta nem gázolhatunk ki az örökös betegeskedésből, azon kívül annyira üldöz a sors, hogy ha valamelyes rokonunk látogatóba jön megbetegszik házamnál s gyermekeimre ragasztja a betegséget. Most már másodszor járunk így, jelenleg Szemere Jósi lányával, minden

ovakodás daczára megkapták gyermekeim, s kivált mai nap épen igen nagyon betegem feküsznek.

Hogy nem rég üdülvén fel az epe lázból, már meg újra a hideg lel, e sok bosszúság közt nem méltó előhoznom is. Épen most küldök orvosért, állítják a vörös himlő nem veszélyes, s gyermekeim (mind a három, barátom!) máig is tegnap este óta veszedelmesen betegek.

A fejem forog s e sok baj közt a ma estve (vetted é legközelebbi levelemet?) hozzád érkezendő nevelőnére nézve nem is tudunk mást kigondolni, mint hogy a szekeret ugyan küldöm érette, de — légy szives ezt neki elmondani — ha még nem volt vörös himlős, s fél hogy elkapja, mi fiatalsága miatt könnyen megeshető, akkor a szekerem tölletek egyenesen Boronkainéhoz viszi Rákóczra, hol mint nőm testvérénél a baj elmúltáig a legszivesebb fogadtatásról lehet bizonyos, ha pedig nem tart tőlle hogy elkaphatja, akkor jöjjön el. Tehát tőlle, akaratyától függ. Megvallom az elsőt tanácslom neki, még akkor is, ha kiállotta a betegséget, mert való-é nem-é. hallottam, hogy ugyan egy két ízben is elkaphatja a vörös himlőt. — Nőm mindenesetre levelet írt Theklához, — idegen helyre nem megy.

Szörnyen bosszankodom Jancsi! Még ennyit soha nem káromkodtam. Isten ments hogy én most például Szemere Klárira haragudjam, ki nem tehet rólla, hogy éppen nállam érte a baj, de a sorsra haragszom. Egyszer már kevesbe mult, hogy mind a három gyermekem bele nem halt. Özvegyen maradván testvérem, két lányát s egy — két éves fiát, a temetés után magunkkal hoztuk. Senki nem adta tudtunkra, hogy a kisfiú rühes. Észrevén nőm negyed nap múlva külöm szobába tette, játszódván vele gyermekeim a négy nap alatt, midőn heted napra kiütések jelentek meg testükön. Nőm rühnek vélvén, bekente rühssirral. Himlő vólt s a kenés vissza hajtotta a testbe. Végül is azt mondom röviden, hogy két orvos aki járt közöttük, már kétségbe esett felettük. Ha végre nem sikerül ismét előcsalni a himlőt, egy gyermekem sem marad.

Isten. szives barátságom Veletek édes barátom.

Szerető barátod Sz. Miklós.

U. i. Tán föl fog tűnni azon lyánnak, miért megy egyenesen Rákóczra, miért nem hozzánk legalább néhány perczre, mond neki hogy nőm ha nállunk csak egy óráig mulatna, akkor már nem merné küldeni el Theklához, lyánya lévén neki is — mert ez bolond ragadós nyevalya. Rubicsek orvos beszéltte hogy vörös-himlős betegtől, ki mellett alig volt félóráig, — *átvitte a himlőt saját gyermekéhez.*

Nőm miatt felbontottam leveletem, azonban igaza van. Báró Vay Gyula levele szerént ma estvére okvetlen Patakon kell

lenni a nevelőnének, nem lehetetlen, hogy véletlen eset miatt, nem lessz ott aztán csak a jövő gőzhajón érkezik el. Ez esetben nem várakozhat ott szekere annyi ideig utána, légy szives kérlek ha e történnék, szekeret fogadni számára s *hozzám* küldeni. Nőm mint előbb írást félt, hogy csak kevés ideig is szálljon le itten, de úgy gondolja hogyha csak megebédél s meghál itt s nem köztünk, de külön magában, tán csak nem ragad rá. Ez utolsóira — bár épen ellenkezőleg előbbi gondolatjával — azért határozta el Náni¹ magát, nehogy igen különösen lepje meg a nevelőné azt hogy mielőtt csak összvejönne is velünk, rá nézve idegen helyre küldjük. Tehát csak ide légy szives küldeni fentebbi aggodalmát nem is említve nőmnek, — akár szekerezen, akár fogadott szekeren.

Édes Jancsim! Küldöm az ígért verseket, de aztán megdicséred! — Antalfi² nem ijedt meg a *némettől*? Ha nem adhatja, küld vissza ezekkel együtt.

Pesti ujság: „Sárosy Csepcsányinéval szövetkezett” írja Vass Gyula,³ s azóta rendesebb életet él. Mire szövetkezett — lapkiadásra-e vagy gyermekkiadásra? azt nem írja. — A közönség rosszalja az Albumában megjelent görög collectiót: t. i.: Sina Csernovics, Tomori arczképeit s — elnevezte album graecumnak. — Alkalmast te is tudod, hogy album graecumnak a fehér ebsz-r hivatik. Ezt úgy mond ellenei teszik, elleneit pedig többi költőtársai irányában lenéző modora. — Irja továbbá, hogy hol ez hol amaz lap egy s másik száma tiltatik be, sajtó pöre körül-belől öt ujságnak van — egynek a Bernát Gazsi firkái miatt. — A következőket tán az ujságból fogod tudni: egy német lapnak eszébe jutott taglalni milly ellenkező elemekből szerkesztvék a Pesti Napló orgánumai, s egyiket a másik ellenében állítja föl jellemzi ezek közt Dánieliket⁴ Kemény Zsigával sat. Erre Dánielik elég higgadtsággal, de telve hazafiúi érzelmekkel nyilatkozik, miszerint habár szétágaznak is olykor az orgánumok nézetei, egyben még is mindnyájan találkoznak, s ez az, hogy egytől egyik magyarok. Erre Dánielik földidéztek a főherczeghez, de mi történt köztük azt csak leghívebb barátjai tudhatják.

Isten veled, vesszen minden ellened. (Tomasek s a furfangos bíró! No nézd, nem jut bizony eszembe dicsérettel neve?) — Iluskádat⁵ tisztelem, vigasztald szegénykét, mert a mint mondtad magam is vettem észre hogy igen kell aggódnia, midőn szobájában voltam önkéntelenül is egyre sóhajtozott.

barátod Sz. Miklós.

¹ Náni: Szemere Miklósné, Máriaassy Anna.

² Antalfi János jogtudós, pataki tanár.

³ Vass Gyula földbirtokos, író.

⁴ Dánielik József: író, szerkesztő, a Pesti Napló munkatársa, min. tanácsos.

⁵ Iluska: Csorba Ilona, Erdélyi János második felesége.

U. i. hát már te soha se jössz hozzám Hegedüssel? Siesse-tek, mert én ugyan nem szoktam sóhajtozni mint a gyöngébb szívű hölgyek, de biz Isten érzem hogy végre is összetör a sok bú a tömérdek gond.

U. i. Ha adni találja versemet Antalfi, ne változtassatok rajta, ne hagyjatok ki semmit.

Jancsikám!

Valószínűleg 1857-ből.

Spóner Tivadar előfizet lapotokra ez évtől kezdve, én elannyira nem tudom semmire de semmire megszegni figyelmemet hogy csak azt se tudtam megmondani Otilnak,¹ — mert ő van nállam — újévtől számítjátok-e az évet? Tivadar lakik Kakas Lomniczon, végső posta: Késmárk.

Küldöm egyszersmint Arany levelét, mult levelemből, melyet ha Évva olly feledékeny mint magam vagyok tán át sem küldött még hozzád. Ki feledém. Ha megkaptad már küld vissza e levéllel együtt, az amabban küldött verseket is, — Láta már Ujhelyben, Sárossy Albumát. Töllem csakugyan adott, — eszerint az elszámolt írók közül csak történetesen feledé ki nevet a Hölgyfutár. — Ha nem a betűszedő dühe, itt is kisüté ellenem mérgét. E két sort: A vihar serényes vadak

Lábaihoz borultanak — nemcsak nem fordította, az alsóbb sort tévén felsőnek, de még s erényest is tett serényes helyett. Szememben még emberek közt is ezredik az erényes, bötűszedő kant ellenben ma még a — is erényesnek hiszi.

Istenveled

barátod Sz. Miklós.

Jancsikám!

Valószínűleg 1857.

A legirtóztatóbb rövidséggel tudatom veled hogy Finkei² fordításaira ezennel előfizetek. Andrisnál vagyok, sok amicusok köröttem, — azér isten veled!

híved Szemere.

U. i. Hát a ti folyóiratotokra mikor fizessek elő? Te s mások így mondanátok „Mikor előfizessek?” —

Népszerűség! — Vajda Anthológiát írván tele tömve e századbeli költőkkel — Szemere Miklós nincsen benne. Első s másodrendűekre osztályozza, saját becses magát az első osztályba téve. Örülök hogy kimaradtam, okvetlen a másodikba tett volna.

Ma hét hordó bort adtam el (az az adott el részemről Andris) ha bár olcsón, — jókedvem szottyant.

Egyébiránt mind a két vigasztalás (az anthológiai, s a

¹ Otil: Máriaassy Ottilia, Szemeréné nővére.

² Finkey József pataki tanár, Sophokles tragédiáit fordította le s bocsátotta közre.

pinczei) csupán a szegények vigasztalása, — sem boromnak ára sem kelendősége a gazdájának!

Népszerűtlen poéta! Savanyú bor!

Kedves Jancsim!

7. Feb. 858.

A szépirodalmi közlöny jár hozzád, igazítsd ki kérlek — de tedd meg! — a következő sajtóhibákat, a 7-d számú költeményemben.

Az első „bölcsök rengnek” helyett „bölcsek lengnek” áll hibásan. Egy helyütt „halottat” helyett „hallottat” — S a végső versszakban „czigánykerekedés” helyett „czigánykereke” — Be szeretném az illy számár bötüszedöt s correctort jól megdögönyözni!

Sárossyról irányomban egy gyönyörű verset beszéllek el majd neked, ha ugyan úgy áll mint addig tudom. Még tehát hallgatok még bizonyost nem tudok.

Hónap Ujhelyben bálban leszünk, de derék lett volna összejöhetném ott veled! Engemet a guta környékez már. Hihetetlennek fog látszani előtted, ha mondom neked, hogy van három hava, mióta vendégszeretet hiú vendégszer les! — négy napra sem vólt szabad, örökké a nyakamon van valaki, s husz vendég között egy akinek örülhetek. Semmit de semmit nem dolgozhatom, hagynom kell csak egy levélre is az időt. Egy Apollóban barátom még össze is tetvezte ágyamat. A tücsökről tudom hogy Apolló kedvence, a tetűről nem hallottam. Isten veled! Hegedüst üdvözöld töllem, Iluskádat meg öleld meg helyettem.

Sz. Miklós.

U. i. Szegény Tóth Siga! Be sajnálom azt az embert.

Jancsim!

(1858) 13 mart.

Egyről elfeledtél nekem írni: adhatja é versemet Antalfi vagy nem? ez esetben mondd neki kérlek, küldje majd vissza Szemere Jósival. De ha adja egy szót se hagyjon ki belőle s ne változtassa.

Szegény Bajza! Egy ember árnyékát vagy öt nyelte-é be az ék, egyre megy s mégis elszomorít halála. El, ha pusztán az embert tekintem is benne. — Látni mint hullnak el ide s tova kortársaim! s ha tul találtam élni mind csak egyre sem akadni kivel fiatal időnkre emlékezhessünk vissza! — egy magamban lézengeni majd a temető felett! — ha haldoklom még csak nem is száналtatni a fiatalság által, mert hiszen már „oda való” — Mindez irtóztató előttem. — Az Istenember — ha igaz — háromszor sírt s csak egyszer nevetett míg köztünk járt, hátha még öreg koráig tapodta vólva e hitvány földet! —

Iluskád, mint halljuk tul van minden bajon! s aggódáson

is egyszersmind — nos tehát — római szokásként — olajkoszorú függ a gyermekszobád ajtaja felett, vagy gyáva lenkoszorú? — Azt sem tudom helyesen citáltam é? — Vénül az ember s azt is elfelejti amit bottal vertek fejébe. Aztán meg az én emlékezetem olyan mint a rongyos háló, minden kibújik belőle. Mit fogtok ti aztán húsz év múlva nevetni Iluskával, ha azt sem fogom tudni megmondani fiú vagyok-é vagy lány? — Igaz! ha jól meggondoljuk, bizony mesterség is volna némelly vénnek meghatározni önmagáról, hogy mellyik a kettő közül? Ki a manó tudná megmondani, ha csak egy nyelet adnak kezébe — tövig elkopván — vasvilla vólt é vagy kés egykor? —

Annám tán ma tér vissza Rákóczról Vilmával, hova a német rokonokat (Otil, s Louise- vagy *Eloja*, mint Sárossy mondaná) kísérték. Pár napig mind együtt vóltak itt nállam. Boronkayné s fia lyánya, Otil s Luisa (Máriássy Gusztiné) s fia (huszárhadnagy, olaszthonban fekszik, — ott: fekszik, itt: táncol,) Jancsi s dominája, Szemere Jósi s lyánya. S végre Zsólnay Endre — ki két év előtt még: Dávid vólt, s két év múlva talán: Gyuri lesz. — Ha az ember minden kellemetlent illy könnyen rázhatja le mint megunt nevét! — Tehát vígan is vóltunk! — Vilma zongorázott, a fiatal huszár cziterázott s így tovább. Még korábban egy nappal előbb Jancsinál mindannyian, sőt még a szécsi is oda rukkolva, — tehát tánc, muzsika az ebédlőben, — a harmadik szobában meg Szemere Miklós magában ki Erdélyi csatáit olvassa Gyulai ellen. Fáradék mialatt átolvastam azt: Egressy zugba szoríttatását, — Bulyovszky Lilla, vagy ki harczát Gyulai ellen s Gyulaiét, ellened. Egressy tán bosszuságában írta azt a hosszú, szemtelen böcselegő verset a Sárossy Alumbá. Megkaptad már példányodat? — Nem igen lehetsz megelégedve vele!

Isten veled édes Jancsim! Iluskádat tisztellem, s örülök nagyon, hogy ép s egészséges — no ez ugyan olyan „si vales bene est ego valeo fortuna, — de egy szóval hallotam hogy szerencsésen átesett minden bajon s így képzelem egészséges is.

Szerető barátod Szemere M.

Kedves Jancsim!

15. Mar. 859.

Én hozzád most képtelen röviden írok, mert, képtelen hoszszan kellett írnom szinte ma, már két uriemberhez.

Három baráti kérés! Első: adhat é nekem az iskola 5000 váltó költsönt, s ha igen mennyi idő alatt? tudosits engemet erről kedves barátom, igen kérlek mielőbb, mert annyiszor említett fatális Beniczky pör miatt ugyan csak sürgős ám a dolog!

Második: Vilma kér, hogy ha hozattál neki hangjegyeket, s topánkát, vagy mit? mert már nincs honn hogy megkérdezhesse tölled, sziveskedjél valami uton módon elküldeni.

Harmadik: a Vilma édes attya, nagyon óhajtozik az ifjú

költők bírálatára — Tölled, a Petőfiére — Salamontól — küld el ezeket is áldjon meg a Jejova. — Iluskáddal együtt kit igen üdvözlek ezüst lakodalmunkat három év múlva velem együtt megülő meg külön ülő Annámmal. —

Cseleji Jancsi harmadik fia keresztelőjét tegnap előtt tarták meg! — Már van Gejza, Zoltán, — a legközelebbi — folytassa a fejedelmi neveket — tán Taksony (Dobay Sófi Taksonynak tévesztette el egyik cenzuráján) — lessz.

Isten veled!

Szerető barátod Szemere Miklós.

És ha az iskola nem adhatna, mit gondolsz kaphatnék-e én a superendentólós — vagy miféle — cassából? én erről hallottam, mikor még szükségem nem volt, s most azt se tudom miféle cassa.

Valószínűleg 1859 v II.

Édes Jancsim! Papirosaim közt találtam ezen néhány bohóságot, — leírom s küldöm hozzád hogy ha némelyike rosszul volna értelmezve, javítsd ki. Nem mind, de egy pár használható lessz közülük. E szerént én már — mint ezekből látom — régebben is készültem illynemű bordalra, — s lehet hogy több is van valahol, — de végig olvasván azon zavart halmazt nincs kedvem, s legalább öt nap telnék bele.

Egressy még szombaton is játszik, — nem jöttök be vagy egy napon? Azonban kérdés hogy öszvejöhetnénk-e: Mert mi vasárnapra hallván Gábor jutalomjátékául nem tudom mi víg darabot, most halljuk hogy Bánkbán adatik, s az is szombaton. Két szomorújátékban látván már őt, vígat akarnánk, s ez okból ma írtam Vályinak izenje meg mikor lessz víg darab? Még tehát nem tudok bizonyosat. Jancsival tegnap előtt együtt jöttem Ujhelyből, mondva hogy be néz hozzátok.

Isten veled!

Sz. barátod Szemere M.

U. i. Én az ide szánt jegyzetek körül most már nem is értem mi az a *kettős rendszer?* s a *tripartitum?* Ugy! — Tóth Endre nem volt Miskolczon tehát Léwayra bízam hogy a kérdéses utolsó kötet, verset neked elküldhesse. Nem beszéltél Léwayval rólla, s e tárgyról egyszersmind?

A Hegel *van*-ja *semmije*

Itt van megfejtve legszebben

Ha nincs bor kelyhemenben, ez semmi

Ha színig áll töltve, — van, satb.

Ha iszom a Fichteénjét
 Olly szépen meg áldhatom
 Mert hiszen ha én iszom, nem
 Más, egyedül — én, iszom, sat.

Ketten iszunk? Kettős rendszer,
 Hárman? Tripartitum. sat.

Ha üres a pohár ez az az
 Üres pusztaság:
 Azon bús tohu va bohu
 De segít rajt a borág. sat.
 A Newton vonz ereje — a torok
 Midőn születnek mi — sirunk,
 Zoroaster nevetett,
 Így tehát a bölcs czimboráin!
 Kaczag e világ felett. sat.

Június: de röstellem megnézni hányadik.
 (Valószínűleg 1859.)

Jancsikám!

(A posta bélyegzőn: június 9.)

Naptárotokba ismét küldenék egy vagy tán két vig költeményt is, — de mint röst mindent az utolsó pillanatra szokván halasztani — tudd meg barátom, Antalfitól kit üdvözlök, — vagy pedig szíveskedjék ő megírni vagy izenni, meddig nem késő küldenem?

Mióta együtt dözsöltünk Vályinál, örökké honn ülök, nemkülönben Jancsi a te druszád, — van három hete, hogy mit se tudunk egymásról, — ki ki saját lyukában ül. Azaz, hogy ő még intra én már extra dominium, — tíz éve már annak midőn künn szorultam mint a megserétezett ürge. — Szomorúak az én napjaim szivart már nem szívok, csak ha becses vendégem jön, (a falusiak a becstelének közé tartoznak) — remélleni nem bírok; — és? — savót iszom, — savó mellett remélleni lehetetlen. Most kell innom újra, és pedig jó asszu bort, és vese pecsenyét ennem, ezek csinálnak jó meleg vért. Enyémet a sok saláta mit most naponta falok anyira elhigította, hogy a minap már csak kevésbe mult hogy sentimentális verset nem irtam. Megfoghatatlan, mint lett Achilles borjúhústól olly keményszívú bajnok, — mert azt evett, vedd elő Homért. Ő szét vagdalta, Patroklos a nyárson forgatta, — s aztán lefeküdtek — Achilles Briseis, Patroklos Puky Tercsa mellé. Ez utolsó rágalom Homértől, mert Puky Tercsa soha hírét se hallotta Trójának. — Iluskádat tiszteltetem, Téged az Úr áldjon meg.

Antalfival szólni el ne felejt!

Sz. btod Szemere.

Édes Jancsim!

23. Jun.

(Valószínűleg 1859.)

Küldöm az ígért víg verseket Antalfinak.

Azért általad, mert egy sora iránt a „poétának” kétségben vagyok, s ha nem jó javítsd ki. T. i. e sor „Ki nektárt töltött poharába”. Én itt a görög hitregei nektárt értvén, kérdés itathatom-e a poétával az istenek italát? Ha igen, maradjon, — hisz, úgy is érthető, hogy a költők láthatatlanságát akarom általa értetni. Például? — Szelestey. Ha látná e levelet, hah! hogy visszalökné arczomhoz! — Hé! mi volt csak az, hasztalan töröm rajta fejemet, mit neked Kunoss Endre egyszer fölhányt, eddig úgymond „azt hitte, hogy (nem tudom — mit?) ittak, vagy tán ettek) a költők, most látja verseiből, hogy *kenyérrel* élnek.” „Javát megevém kenyereimnek.” Nem szinte nektárt említett? — Hippokrene forrása e helyre általam nem volt alkalmazható. Áganippe — pedig feledség itala.

Tartok tőlle, hogy e szót „szeme: gránát, — lessz ki gránát ágyu golyónak fogja hinni, annyival inkább, mert „tűzszikrákat szórt.” —

Igen kérem Antalfit mentsen meg a sajtóhibáktól. Ezek az én legnagyobb üldözőim, — Erdélyi Jankó után, ki azt mondta, hogy: eszméssel rendelkezhetem, de előadásom fogyatékos.” Megállj, fog még tégedet e miatt egykor a megbánás ökle dö-möczkölni!

Ugy! A poétában három *ki s be* kezdés van, az: *első sor*; második, de *a legdusabb*; — harmadik *mondom* szerencse fia. Erre azért figyelmeztetem Antalfit, mert a bötüszedők (fájdalmasan tapasztalám máskor) olykor a másik oldalra írt első sort is kikezdi. — A gyáva Tóth Kálmán a *falusi gazdát* nem merte adni, — ha nem a „zöld ördögbe” adta — azt se tudom miféle jószág az, s ki szerkeszti? Én meg bosszankodtam, írtam neki, hogy oda nem adom, mert nem oda küldtem, s hogy e szerint a hova előbb szántam volt: a pataki naptárba küldöm. Antalfi, ki tavaly a „nyuzd meg” s „ki a házból”-tól meg nem rettent, tudom a „*dib-dáb*”-tól sem fog visszajedni.

De nem is mindenki fogja megérteni kikre vonatkozó azon kifejezés? Ugyan meglátom ha a „*borsot tör*” helyett „*borsót tör*”-t szed a bötüszedő. Isten veled Jancsim! Mond el kérlek a mondandókat Antalfinak. De levelemből szedve elő, különben elfeleded, mint elfeledted azt is megkérdezni tőlle, mire szinte levelemben kértelek „meddig nem késő küldeni a verset a naptárba?” — Hegedüst, kit már én régen nem hívok Mészárosnak, (az az őt soha se is hívták így, hanem Mészárost Hegedüsnek,) üdvözeld tőlle; Iluskádat nem különben, mert ő derék asz-szonyka; de mit ér, ha nem enyém; pedig — Náni cserébe való,

Miklósod.

U. i. Jancsi bátyád szegény örökké beteg, ma mint nóm mondja, keresztül ment Irmával Lasztóczon — Mikóházára.

— E levelet Nánim teszi postára Ujhelyben! Éppen indul. Jósinak Babet kisasszony vén szüzességét adandó át. Oda megy háziasszonynak, mert azt tudod, hogy Jósi elidézte házából nejét. Minap (Ujhelyi hír!) — hogy visszanyerje férje szerelmét, Ágnes asszony (de nem Arany Ágnes asszonya) egy vén asszony babonájában meghive, Jósinak gazdaasszonya által, titkon valami féle italt — melyben többi közt *gerlicze-szív* is főzetett, adott — majd a guta ütötte meg szegény Jósit aztán rosszul lett tőle — mondják. — Én is eleget kínálgatom gerliczeszívemet az asszonyoknak, de senki sem akarja elfogadni. Istenem! milyen boldog idők voltak még azok, mikor én napod elcsókolóztam! — A dativusok apostrofjai bár divatba jönének újra. Nagyon könnyit az az értelmén, például „jól ki van főzve dala terve” apostrof nélkül nem egy gyöngébb fejű olvasó lessz olyan ki nem így fogja értelmezni: dalának terve, — ha — nem jól ki van főzve dala, és — terve, — tehát egy helyett kettőt főzet meg a szegény poétával.

Leírni az össze vissza corrigált poétát újra tisztán, már adom szívesen, röst is vagyok.

— — —

Édes Jancsim!

Valószínűleg 1859. július 16.

Bár tegnap szóltunk rólla emlékeztetlek ígéretedre hogy eljössz, de aztán Laczit is elhozod, mert bár övé lessz talán a ló, de tied lessz a fellovalás. Természetes hogy Jancsit is meglátogatjuk. S ha rá vehetnék magokat hogy szinte eljöjjenek. Szólljatok be Palihoz is és Steinerhez, ha nem jönnek legalább ti jöjjetek el. Emlékeztetlek a „*Falusi gazdára*” is, küld el valakinek, tán kijöhet, — s ezt igen óhajtanám, mert csak év múlva is post festam cántálás lenne. — Náni csakugyan Ránkra ment Vilmával, hétfőn jönnek haza. De a fekete kávé azért el nem feledem, török dohányt is tartok számodra. Disputálni nem fogunk, kedvedért remélni fogok bár nem reméllek. Liram pedig a világot sem hozom elő, — lehet é többre hágni a pietásban erányodban?

Ti tehát ketten bizonyosan jöttök s én várlak, ha meg csaltok Napoleonhoz sorozlak benneteket.

barátod Miklós.

Ha nem jöttök két három nap alatt, ird meg mikorra várhatlak hogy honn tartsam az orromat.

— — —

Édes Jancsim!

Valószínűleg 1859.

Jobb kezem mutatóujját a csörgei állás kapuja hatalmasan meg dolgozta, három hete mióta tollat nem foghattam kezembe.

Az itt küldött családi leveleim közt talált versek tanusíthatják hogy nem csak a te apád volt versifex, de az én szépanyám Darvas Susánna is.

Közlöm egyszersmind a Stainer orvostól hallott két gyönyörű tót dalt is, oly szemtelen mint az első valamennyi magyar népdalaink közt sem lelhető. Le is fordítám neked mindkettőt:

Hej gurulu gurulu!
Matka czi umarla —
„Kij sejej djabel sztal?
Vesera kluszkzi zsarla.”

Hej bérczi tót bérczi tót!
Öreg anyád meghalt.
„Mi az ördög lelte, hisz!
Tegnap zsámicskát falt.”

„Nye tag mi matku zsaly
Jako kluszeg lyuto,
Nyebul bim dizsaly zsoť
Szkoval bim na jutro.”

Nem szánom én az anyámat,
De szánom a zsámicskámat
Ha ma meg nem ettem volna
Holnapra eltettem volna.

(A másik tót népdal tartalma s reprodukálhatatlan kitételei miatt nem közölhető.)

A hideg is lelt, az ujjam is fájt, kedvetlen is voltam, most már hidegem sincs, ujjam sem fáj, kedvem is megtért.

A fiuk: Jósi, Ödön, nállam voltak pár nap, most mennek vissza. — hát te mikor hagyod el már egyszer Mészárost — akarom mondani Hegedüst?

Arany bírálatodra pár jegyzésem van, máskor majd elmondom.

Ugy-é a „Magyar néplap” volt az, hova küldeni volt szándékom verset? De már sem szerkesztője nevére sem arra nem emlékszem hol lakik, ird föl egy papírra! Irni sem tudtam, bajom is volt elég, egy lapba sem küldtem még ujabban.

Isten veled

Miklós.

Iluskát, Hegedüst üdvözlöm.

Tíz testvér között a legifjabbik, csak maga él közülük. Tornáczomról gyönyörű vidékem: ódalt alpezzzerű bérczek, a két mértföld távolságu előtérben az ujhelyi sátoralaku hegycsoport tövében jobbra Kazinczy Ferenc laka, sirja, balra Ujhelytől negyed órányira Borsi falu 2-ik Rákóczi F. születéshelye a mely fenn áll ősi várszerű Karvaly egy részével.

Édes Jancsim!

Valószínűleg 1859.

Zandirhámot régen átolvastam, de még nem küldöm. Véleményem szerint — habár Ossianra nagyon emlékeztet — sokkal több Vörösmarty Zalán futásánál, az tetszőbb költészet de egy alakjára sem elékezem többé, mert harcizaj kardcsörgés még

nem nyujt eposzi alakokat, itten ellenben valamennyi alak kikekedik, s ha való hogy a nép ajkáról van véve annyival becsesbb. A legelső két hős közti gyermekesen előadott dulakodást kivéve, többi harczi is jól irottak. Tehát Dósa éljen.

Kérlek küld el nekem a fiuk szekerével Kazinczy F. levelezéseit egyel mással, — képzeld én még azokat nem ismerem. S nem tudnád megmondani nekem ki az a Deregnyei a Bajza által 1847-ben szerkesztett Ellenőrben? Ha az tán Lónyai Gábor — mert ki más választotta volna e nevet? úgy Gábort csak most kezdem ismerni. Igen derék czikk.

Isten veled

sz barátod

Sz Miklós

Édes Jancsim!

14 Nov. 1861.

Kosa Sándor¹ által szöllittattam fel végre, — mert úgy mond — „*én is Patak növendéke voltam*“ — Én tehát írtam, s ime küldöm azt. Légy szives átadni neki, az általa vett határ-idő e hó 15-e s így már a hónapi nap. De előbb czímet írj fölébe kérlek, mert én nem tudom hogy czimezi magát ez ön művelő költői kör, a pataki önképző társulathoz, irói körhöz, vagyhogy. Fogod te tudni.

Kékyt s Nyirit kár vólt volna kihagynom, de úgy látszik nekem, mintha a Nyiriről írt pár sor, mint valamivel nemesebb, s fentebb hangú nem épen illenék a többihez. Ha te is úgy látod, huzd keresztül. S mivel így ezen strophával együtt 77 sorra ütne ki (hagyd benn e versben). — *Ha* megkapod e hetedik versszakot, mond Kósának (de legyen rá figyelemmel) ez esetben nem mint az első hat versszak van írva, hét soru legyen, csak hat soru mint a hatodik versszak után következők, t. i. a második s harmadik sor egy sornak nyomtatva. Ha ellenben ki törülöd, 7 sor maradjon a többiben is, átalán valamennyiben. De ha Kósa nem figyel föl rá, a bötüszedő úgy fogja adni, mint itt látja, s akkor fele hét soru fele hat soru fogna lenni.

Még egyet a legföbbit! Egyedül magam állani magam a régi verselők közül nem akarnék zsebkönyvben vagy miben csupa ujak, fiatalok, tanulók között. Irt é kivülem más magam fajta is nekik? Adsz-é te is? Adj kérlek nem figuráznék ottan egymagam. Tompát nem szöllitották föl. Kár vólt nem tenniök. Habár ő tán fölszöllitva sem adott volna most. Legalább azt mondá hogy nincs verse most mellyet bele adhatott volna, szüret alatt pedig, csak ettünk, mászkáltunk szivaroztunk sat. ott ő semmi esetre sem írt volna. Azonban rád bízom, ha azt hiszed semmi kirívó nincs benne hogy ha bár *magam* fognék is köztük állni, — add be.

¹ Kosa Sándor: pataki tanár.

„Ich verstieg mich auch zum Dichterschwarmer" mondja Mazeppa Byronnál, — ezt mondhatom most én is magamról, kritikát írván. Ó kritikusok, közétek tévedtem. Természetesen pársajtóhibával itt is mint verseimben többnyire. Ez csapás „végzet-szerű" rajtam, mint Gazinczy G. szokta róllam mondani.

Nem különös véletlen-é, hogy mind én mind Arany (ars poeticájában) azon egy hasonlatot alkalmazott a valóra s a valószínűre, t. i. a malaczutánzó s malacz-nyikgató görögét! valamint azt se tudtam, irt-é illy szerű ars poeticát, úgy ő sem tudhatott nagyon természetes az én kritikámról előre. Igazán furcsa öszvetalálkozása az eszméknek.

Kérd Kósát nevemben Jancsim, mentse meg a sajtóhibák-tól, legyen figyelmes correctorom. Amen. Már rám égett az idő, s kutyafuttában írom e levelet is, — most itt köhögven hátam megett Szemere Jósi a lábgörcsös öreg s prüszkölvén, Szemere Géza a szőke ifju.

Hat soru, hét soru versszak! el ne feledje kérésemet Kósa, máskép ugyan mi más lesz e verszet formájából. hived

Szemere M.

Laczit igen kedvesen üdvözlöm s nem különben a Te jó oldalbordácskádát. Nb. Kritikám 2-d szakaszában (folytatásában) az első lapon e helyett „bármí *remek* legyen is" az áll hibásan „*nemes*" s még több más is, de a többi nem olly értelemzavaró!

Jankát valahogy: Jánkának ne olvassa Kósa. Kékyné testvér-ötse volt, szép fiú, ezermester, festő, dallos, híres lyányazó, s — roppant uszó, — később szíven lötte magát.

Édes Jancsim!

Valószínűleg 1862 május.

Brassai sokáig hallgatván, bosszankodtam miért hallgat? Mióta megszöallalt szinte haragszom, mert rendbe kell szednem a sok minden rendnélküli öszvefirkált holmit.

Pár kérdést! Kérlek világosítsd fel a te inphilosophus in-grammaticus barátodat. 1. Brassai ezt „hány *buzgó szabadság-apostol ki*gja" így kell lenni mond: szabadság buzgó apostola, mert nem a szabadság buzgó, de az apostol. — Én ugyan hiszem, hogy amaz öszvetett szó: helyes — de megzavart mégis Kolosvár Gorgiasa, mert neki jobban kell nállamnál tudni az illyeket. Tölled kérem tehát jó-é vagy nem, mert meg akarnám ezért is csépelni. Ha szabadságapostol rossz, akkor időjós, kenyérlángos, szűrszabó s ezer illyen is rossz.**

2. Mondod: ő „*dualista*" ez lehet hiba a bölcsészetben, de nekem ad captum jön most, mert engemet épen eszmeietlenséggel

** Épen most olvasom Anti kritikájában ezt: Játékszin-ügy. Ez jó s enyém ne volna jó?

vádol. Mondhatom tehát nemde: „ön ki dualista, hogyan akarja ép e kérdésnél kizárni a tapasztalást?” —

3. *Rousseau* miatt, majd több oldalról kikapja töllem a feketelevest, de egyben nem vagyok bizonyos, nem ismered é az e pontban tán a mienkkel ellenkező francia törvényt? *Rousseau*, t. i. — öt gyermeket nevelt gazdasszonyával, de akit később feleségül vett. „*Törvényesítettnek-é a törvénytelen gyermekek házasság által a franciáknál és minállunk?*” Más oldalról is majd megkancsukázom őt e kérdésnél.

Többet most hirtelen nem találok, de a többivel majd csak elbánok, mennyire erőm engedi.

Lelki atyánk ki e levelet viszi, siettet. Isten veled. Darvas átadta küldeményedet. Köszönöm!

híved Szemere M.

Négy! Leveledben mi ez, nem értem „Mindent egy lébe kotyvaszt (Brassai) s munkája ép úgy nem tiszta munka, mint azon zsidóké, kiket Mózes törvénye halállal büntet, *ha ellelejtik az asszonyok rovását*” az aláhúzott sort sem értem. — Pedig ha felfogható én azt is használnám.

S amiket e levélben írsz, nem használtad-é fel valahol? például ez tetszik nekem: „a egészen kiveszi a lélektan köréből, s a physiológiába veszi át, mintha magról kelne mint a tök, vagy tojásból mint a szajkó” sat. — Igen derék, de ha már föltaalálad használni: akkor *megloptalak*.

Édes Jancsim!

Valószínűleg 1862 június.

Küldj kérlek ha van jó fekete tentád, e kis üvegben. S ha még pár olly tollat is küldhetnél mint a minapi, áldjon meg az aki engemet legközelebb megvert.

Hasztalan imádkozott a zsidó fiu! Mintegy más fél hét előtt, esti kilenc óra tájban már járkálásomból vissza fordulandó két siró zsidó fiura bukkanok: „*a néma kocsmá*” csárdára vezető ut között. Eltévedtek s Patakra szándékoztak, én hát ki vezettem az erdő és Somlyód között a töltésre, pár ezer lépést kutyagolva miattok. Az idősbik mintegy tizenhárom éves, elváltunkkor azt mondta: imádkozni fog érettem; — két óra múlva, éjjeli tizenkettőkor fölguyták csűrömet. Mintegy ezer pengő kár annak, ki minap is kölcsönt vett.

Kritikáimmal pár nap múlva készen leszek, de aztán még az eltisztázás! — Nincs ember a földön ki elolvashassa mit most írtam, — magamnak kell hát azzal is kínlódní. — Bizony sokáig firkálok, de azon igen sokból mit összfeirtam, együvé rendezni az együvé tartozó eszméket töméntelen bajomba került. S néhol még így is laza lessz tán az összefüggés. Tegnap előtt estve el-unván a kritikát e verset gyártottam:

Átkozott hirsutus!
 Pyrgopolinices! —
 En tibi scuticas
 Tripli quadruplices!
 Uj bor a tömlője
 Uj liszt régi zsákja!
 Te vagy Peti Jóska¹
 Kardjának Izsákja!

Az az: vóltál vólna,
 De megszánt a végzet,
 Ama zsidó Izsák
 Helyett egy bak vérzett,
 Te meg — bakot löttél
 Irányozva félre
 Ezt szurta le Peti
 Hegel öröme.

— — —

Még egy köztünk maradandó kérésem van hozzád s általad — Laczihoz. Lehet hogy én pataki zálogjavamra Lengyel Endrével fogok végre is szerződni, de hogy se tölle a nem követelhetőt ne követeljem, sem magamat a követeltetötől el ne üttesem, tudnom kellene ahoz értők véleményét, kik mind ottani javamat, földeimet, a földek ottani árát ismerik, mind a többi számítandókat számba értik venni. Laczit arra kérem tehát szálljon ő apjókával s tán apjoka testvérevel is *milly összeget* gondolnak ők, hogy adhat nekem a vevő. Nem tudom apjoka testvére szinte nem vólna-e rá alkudozó? (mert egyszer Laczi apjoka egycnesen megszólított testvére nevében) — ha igen akkor alligha a javamra fogna szállani, akkor természetes inkább saját javára. Ha nem vevő, — gondolja magát e helyzetbe vegyen számításba minden legkisebb körülményt, s Laczi aztán ha kritikáimmal hozzátok megyek, elmondaná nekem, hogy tudhasam magam mihez tartani. Biztosítsa Laczi nevemben Zsidayt (korrekt nevét nem tudom) hogy töllem — Lengyel sohasem fogja hallani őt említett, e részben. — Csak egyet mondék még — hogy: csak a már birt földekről alkudhatom a vízszabályozás utániak — ha lessz belőle valami most nem jönnek szóba. Másfél napomat azóta nőm gyermekeim lopták el kettőt magam, — a sok savanyú vízivástól — (nőm hozott több üveggel) és sok cseresznyeevéstől rosszul lettem, rest vóltam, nem tudtam dolgozni.

Vales! Miklósod.

U. i. Iluskádnak, kit csó- akarom mondani üdvözlek, mond meg hogy a tehén s vén asszony mégis itt van. Sőt: gyermekem is van a vincellér szobájában s mindig sír. Tehát vén asszonyok, gyermekek, tehének itt is otthon is.

Hallom hogy Szilágyi is (Szigetről) pataki tanár lessz! — ennek örülök, annak — ha — pár perczi ismeretségem nem csal, igen jó embernek kell lenni! A jogtanárt hallottam, de már elfeledtem.

Vitéz az én, tavallyi igen szives, barátságos ebédet adó (Tompá, Cseley sat. vóltak nálla akkor) Laczi gazdám már

¹ Peti József: bölcsészet tanára, Brassai ellen küzdött.

fájlalta lábát mikor nálla ebédeltünk, ki vélte volna, hogy néhány hó mulva e csekélynek látszó baj sírba viszi: — No barátom — végigtekinték most e néhány soron így irok én midőn sietősen irok, ki az ördög olvashatja ezt el.

Jancsikám!

Valószínűleg 1862 nyár.

Küldöm a *Figyelőt*, — figyeltem rá, el nem sikkadt; Köszönöm, — midőn megjött, megjött egyszerre Szemere Ödöntől is, tehát két párban, mint az egyszeri magyarnak Grillparzer Saphója, két példányt kérvén a bécsi könyvtárostól, mert ő úgy mond *kétszer akarja* elolvasni.

Ponori Thewrewk dicsőségének végére — egy jó epigrammot írt ellenében:

Borju családi kiholt (itt nem. tudom)
Kit szigoru végzet nem hagyta lenni ökör.

S ime minap egy régi diák forгатok s benne találok az epigramma eredetijét nevű ifjura írva Philephus nevű költő:

Juppiter omnipotens vituli miserere Joannis
Quem mors praeveniens non finit esse-bovem.

Kik verték meg eddig Brassait? Peti József, te is úgy-é? Arany is grammatizálásban. S nem rég, de nem emlékezem kicsoda — tán a legutolsó tud. t. ülésében olvasta föl ellene írt kritikáját s igen nyers szúrós lévén, mondá: „*hogy a Brassaié — mit válaszol, még gorombább volt*”.

Elménczkeve ezt is beszöném jómóddal, — de csak, ha emlékezel, — ha úgy ítélsz, hogy a rövidebbet ő húzta a közvélemény ítélete szerint.

Isten veled csak kutyafuttában írom ezt a pár sort, t. i. szepességi vendégem van, a két Glosz.

barátod Szemere Miklós.

En mihelyt kész leszek válaszzal hozzád megyek veled, lassan haladok, mert minduntalan háborítottam. Kérni foglak pillantsd végig — bizony jó hosszú leszek az — ne üssek valami nagy bakot benne valahol, vagy több helyént is, én nem eléggé erős vagyok eszméim kifejezésében s magok az eszmék is lehetnek itt ott helytelenek.

Jancsim!

Valószínű 1862. július 26.

Én Ardaynál háltam, Moskovicsot itt találván. Ma reggel pedig meglátogattam az én szamaras szőlőszomszédomat, ki szives látásból félmeszely pálinkát belém öntött. Illy állapotban is eszembe jut egy elfeledett corrigálni valóm. A *Fige* (mindjárt elől czáful arra hogy: „a virágból gyümölcs lessz”. Ezt kérek igazítsd így „A fige virágát nem látjuk, mégis édes gyümölcsöt terem” mert van virága a figének, de gyümölcsében rejti azt.

Moskoviccsal eltölték az éj egy részét. — Áldjon Isten! Tisztelem a tisztelendökét (nem a papokat hanem a te fiatal „mamádat” és fiatalabb házi-zengő dobbendödet: Iluskádat, ne adjon neki több leánt: Juno leánya. barátod Szemere.

U. i. Hallod azt az *Unitárius históriát* mégis ki kell hagynunk végre is, előhoztam Andris előtt is ki pedig bizony Szemere s nem Brassai e téren, köztanácskozás útján átláttuk hogy még is jobb ha elmarad — kinnal válok meg e boldogságtól, — megvallom, de át látván magam is hogy elő hoznom vallását nem való; e nélkül pedig a *dualista trinitárius* sem ér semmit — tehát töröld ki mind a hármat. —

— — — Valószínűleg 1862 nyár.

Ejnye Jancsi, kutyateremtette, — hát ti engemet az én Brassait öldöklő philosophusi magányomban meg se látogattok? Én még jó ideig itt leszek — jertek hozzám vasárnap délre, most a jövő vasárnapon. Többes számban hívlak, mert Lengyel Endre mondá, hogy meglátogat, — de ha Kun Palit¹ kivel dolgozom is volna, elhozzátok, vagy ő hoz el benneteket — úgy is derék lessz. Van sóm, kenyérem, vajam, krumplim, riskásám, gerslim, káposztám, paszulyom, és? — jó borocskám, nomine: ürmös, — új és régi, a régi hatalmas gyomorcsináló. — Ha tudhatnád megint most, jöttök-e? igen derék volna, mert ha inopináté jöttök ti lássátok mit kaptok enni. — Cselej Jancsi mult éjjel nállam hált, — mását a Tót Gyurkát megnyomta a lidércz, irtóztatót nyögött éjjel a pitvarban, alig tudta magához hozni Jancsi, — illy veszedelmes boszorkányos hely ez itt, — én magam azonban már sem nyomok, sem nyomattatom — az ifjú boszorkányok nyomásának ideje lejárt.

barátod Szemere M.

¹ Kun Pál: pataki tanár.

Jancsim!

Valószínűleg 1862. nyár vége.

Végre küldöm a küldeni valót, — de ez még nem az egész, csak fele körülbelől. Te ezt *impurumnak* fogod hinni, pedig nállam ez már *purum*. Bizony! hamis egy írás, de tán el fog tudni menni rajta a bötüszedő, ha ügyes. Egyéberánt még végigpillantok rajta, s vonást s más egyebet kiigazítandok. Ugyancsak elkéstem, de azóta sok bajom volt. Szemere Jósit is eltemettük szegényt, fiainak is írnom kellett, mert egyik sincs honn. Két nap beteg voltam s írni tehetetlen, három napra víg és borívó vendégek rabolták el, — nevezetesen tegnap: Karsa Endre, Bajusz, Képes Károly. Egy napot Ujhelyben tölték, biztosítás repositió, kérés (egy gaz tót paraszt ellenében) miatt. sat.

Igen igen örülnék rajta, ha megelégednél velem. Ezen „*ellentétek*” a most küldöttek között. Nem az említett „*Idézetek*” azok később jönnek. Pillants tehát végig rajtok, de ha mi igazítani valót találsz, külön papirosra írd kérlek, mert írásod meg ismerhetik, s még ezt vélhetnék, te írtad számomra az egészet.

Kolozsvár hány mértföld Bécshez, szinte jegyezd föl az én kalendáriomomban (az Antalfiéban) *semmi mértföld!*

a se és sem-et okvetlen hibásan írtam, ezeket kérlek okvetlen corrigáld ki, in facie loci. Tudom én hogy a *se* tagadó, a *sem* igenlő, de Brassai úgy összezavarja szinte, hogy engemet is öszvezavart, effective nem tudom már hol való ez, hol amaz? Fogod találni egy helyütt ezt: Arany Brassai grammatizálását a réz gyertyatartóval fültövön csapá, nem jobb volna, így tenni *grammaticáját?*

Egy helyütt ezt: a Pantheisták definitiója az Istenről: a mit látsz s a mit nem látsz. Tudod hogy én igen gyöngé bölcsész vagyok, de úgy jut eszembe, hogy ezt én így olvastam valahol. Ha bolondot mondok itt, Mert Erdélyi J. kinek felolvastam egy rakást a lapokból, ezt megtámadta, de szinte csak magam forma phiosophus, neki tehát még nem hiszek. Ugy! én B. megróvom hogy a philos: *dualista*, de hát én ki tárgyam védelmében, mű, s tapasztalásból a költőt, nem vagyok-é szinte dualista?

E cikkben: A görög költészet, ellentétben a keresztény költészettel, előhozom Vénust; „tengerből kelő Aphrodite”, — de görögül nem értvén, nem tudom nevén nevezem-é? Anadyomene, Aphrodite, sat. melyik a tenger szülöttje? Mythologia nincs kezemnél. E cikket legjobban vedd szemügyre.

A külön cikkek közt vonást teszek, — hogy az olvasó előre lássa: más cikk következik, — de ez szokatlan tán, — meghagyjam-é vagy elhagyjam? Szeretném meghagyni, mert néhol, a *kezdetben* nincs eléggé éles megkülönböztetés, — öszvefolytnak hiheti, (egynek) az olvasó.

Még egyszer: a görög *cikket* (leghátul találod) vedd bírá-

Igen meg vagyok akadva! Első a Figyelő előfizetői. Irtam tehát Aranynak küldené meg neveiket sat. Nem tette. Ekkor Rothfeldnek irtam, menjen a Figyelő irodájába, ha ott megtagadná, magához Aranyhoz. Ő sem válaszolt. Hat nap előtt újra irtam Rothfeldnek. Mindeddig semmi! Megfoghatatlan, tán meghalt Soma, mert ha él, tudom hogy megteszi. Ha még ezt is megtagadná Arany, ez aztán határtalan szemtelenség lenne. Hiszen nem de hogy ha azt követelem tőlle, hogy most már a kész példányokat küldesse szét lapja példányaival, jogos lett volna kívánatom. Én azt sem kívántam, csak előfizetői nevét kérem, s ezt is megtagadni! — Csak már Soma válaszolna, hogy tudnám miben van a dolog!

Már szétküldöztem 5—6 megyébe mintegy 150 példányt. Egyet visszaküldött egy barátom Nyiregyházáról, — a borítékra ez van írva „nem kell” — Ezen visszaküldés 50 px-be került, s azon tapasztalásba, hogy ingyen sem kell a könyv még szellemes embernek sem ha posta bért kell érte fizetni. — Kiss Áronnak is elment már a többi közt. Hónap Weisz Mór által Ujhelybe megyek, pesti ismerőseimnek küldök s a lapok szerkesztőinek. Lehet hogy Aranytól ki nem foghatja kapni Soma a kívánt neveket, akkor az előfizetőknek semmi sem nagy. — Légy szives majd megírni nekem mennyit fizessenek Forsternak? 34 (harmincnégy) pengőt már adtam: Miklós.

Én a példányok szétküldésével e hó utoljára sem lesszek készs. Tett nekem Arany kedves mulatságot és költséget?

U. i. Illy kis füzet egy egy példányát, nem tudom a dörgeést, mennyire le hagyni szabni? nem gondolnám hogy 30 xr váltónál többre. Tehát a nyomtatási költség az egész árat fölemésztené. Megenné maga magát, mint a Bach rendszer alatt a hirlapban közölt disznók.

— — —

Jancsikám!

Valószínűleg 1862 ősz elő.

Csak breviter, mert Vass Gyula, Fodor Pityu itt zörögnek vitáznak mellettem és mögöttem. Vass Gyula elvesztette Salamon ellen írt bírálatomat. Kérlek küld el meg őrzöm, s visszaadom. Arany nál már nem kapható, már irtam neki is emiatt.

Mi a manót csinál az a Brassai, hogy olly nehezen szólal meg? A kakukkal fog-e vagy csak az őszi költöző darvakkal? Már szinte kedvem volna még egyszer fölhívni, de hetykeségnek vélelhetnék.

Küldeményedért köszönet, belőle is felhasználandók egyet mást. — Annyit összeírtam már hosszú unalmas várakozásomban tized része is elég volna, s kénytelen is leszek kissé hosszabb lenni, mert nem csak támadó de védő állásban is vagyok. El sem tudom határozni, pusztán humorral vagdaljam-é, vagy ko-

moly ironiával s egyszer s mind egyik vagy másik mellett amennyire bírom — alapos

Német hassal küzdök régóta, — nagy kalapcsizmában járok begöngyölt térdekkal. Ugy nézek ki, mint az öreg Szemere Pált láttam legutolszor.

Isten veled, Iluskádat tisztelem
barátod Szemere M.

U. i. Hegedüst üdvözöld töllem. — Pálkövy¹ mint hallom a végét járja. Szegény!

Jancsim!

Valószínűleg 1864.

Két legközelebbi eset valóban méltó hogy a világtörténetbe jegyeztessék, egyik: Évánéé, ki vacsorára híván Hollósy Kornéliát kérte őt hogy mivel fia „Andorka” nem lehet jelen a színházban, énekelje el neki (Andorkának) mit amott énekelt, hogy „Andorka is hallhassa”.

Másik: enyém s nőmé, kik tegnap *csodálkoztunk* miért késtek olly sokáig, csak várunk csak várunk rátok, végre két óra tájban ebédhez ültünk, s akkor az ebéd közepén jutott eszünkbe hogy hiszen nem küldtünk értetek.

Most csakugyan megy csészám bár nem mondtál Vilmának bizonyosat, de tán vesztek annyi időt magatoknak, hozd el Iluskádat is hiszen lehetetlen hogy csak az az egy tegnapi napja lett volna szabad. Ha Hegedüst s Heislert² is magatok után csalnátok még derekabb volna.

Nb. Vilma tegnapi leveletem nem merte kezembe adni nem lévén bepöcsételve, látta hogy Évánét előhozom, s mivel sok között ő is ott vólt ama catastrophán mellyen Hollósy Kornélia Éváné szerént azt az „*Sottiset tette házán, hogy nem énekelt „Andorkának”* félt hogy Éváné rá találja fogni az anecdotá elterjesztését, holott már egész Ujhely kaczagja a — Kossuth Sándorkán is — „*uj casust.*”

barátod Szemere M.

Jancsim!

Valószínűleg 1864 szüretkor.

Szombaton a szekerem futottam át melletted, de nem térhettem be. Tegnap és ma pedig kissé neki gyulladt dagadt orrom — sok helyre beütöttem Pesten — e miatt nem mehetek Hozzád, — tehát csak e tót páriával küldöm vissza Iluskádnak köszönettel a kendőt, neked pedig, a Gyulai adta példányt, (melyből a még nem rég szép Sárossyné — ki tegnap ment el

¹ Pálkövi Antal: pataki tanár, filozófus, történész, Petőfi meg-hitt, jó barátja.

² Heiszler József: tudós egyháztörténész, professzor.

töllünk — olvasgatott is már) — s azon kívül Beck K. (kivel szinte megismerkedtem) Jadvigáját. Olvasd át figyelemmel s mond el észrevételeidet rólla. „Jankója” mellyet még igen ifjan írt, *nekem* — pár könnyen kijavítható helyet kivéve — *nagyon* tetszett. Ez ellenben csak kevéssé. Valjon fognak-é egyezni rólla véleményeink?

Ha te s természetesen *Iluskánk* (mert a jó: közös birtok nemcsak egyesé) is, Laczi, (nem Mészáros!) s Heiszler meglátogatnátok engem itt borházamban (vagy 3—4 napig még itt leszünk) nagyon szép s örvendetes volna. Ird meg jöhetnek-é s mikor? S szekeremet is küldendem értetek. Akkor aztán pesti mulatásomról egyet s más!

Szőlőszomszédom egy öreg csizmadia, s neje. Meglátogatom olykor őket venyige kunyhójukban, a tűz mellé ülve. Jó, egyszerű öregek. Tegnap kinézek ablakomon, látom itten a számár, — mert szamarastalyigán szoktak kijönni; átmenék tehát, s lekuporodtunk hárman a venyige (átkozottan füstölő) tüze köré. Referálok hogy egyik, — szinte csizmadia szomszédunk neje legközelebb megholt, s hogy már ki is nézett magának az öreg egy tizenhat éves lyányt, s pedig szépet. „én: mi a manó! vén lessz ahhoz a szomszéd, hisz már túljár az ötvenen! — *Csizmadiáné*: „meg okulárén olvas” — én: „tán a szép kislyányt is *azon* nézte ki” — *Csizmadiáné*: „Hát csak azt mondi hogy neki bizony szép kell, meg fiatal, — mondtam én neki minap is hogy előhozta: — „hej koma hát ha *elrugi* kendet!”

Jancsikám! Szép idő (neki vidék) jó út, jó bor, szőlő, szivar, jókedv, (dagadós orr daczára is) „Sabina perusta sole” t. i. az én örökmozgony feleségem, és? három „magzat” (boldog az ki kedves nőt nyer, és nejétől *magzatot* Garay) s a most már csinosabb, rendesebb borház, *vala* akkor, midőn brassaiztam benne — vár reátok —, tehát ti ugye eljöttök, — ha csak szinte nem szüreteltek mostan.

Barátod Szemere.

U. i. úgy, a szivartárczámot (az, az a nállam Lasztóczon Komáromy Jósi által feledtetet) szobádban feledtem. Add át emberemnek. Pesten egy kesztyűt s gyufatartót, a vasuti egyik állomáson szinte egy gyufatartót — Vámosujfaluban pedig a korcsmában csinos botomat feledém el! — Milly szeretreméltó, rendes, gondos ember voltam én egykor, addig míg verseket nem irtam.

Jancsim!

Valószínű 1864 november 14.

A super. gyűlésre ketten megyünk innen: én és De addig Jadvigát olvasd, másként az „énemtől kívül eső neménet” meg castigálom Fichte ostorával.

Barátom én egy akad. tag czimét sem akasztom táblára a

nyakába, az az a hozzá irt levél hátára. Te ellenben *megtaláltál* engemet. Elég ha birtokom tagosítva van. Ne tedd ezt, hozzám legalább ne! Ollyan . . . pedánság féle ez. Szegény Szemere Pali még nyugalmazott kapitány korában is mindig oda bigyeszté hozzám irt (Avarból) levelei alá a „*kapitányt*”. Tudod a „B. Vay Miklós: *generális*” — Bernáth Sigmond: *corporális*” anecdotát. — Ha ki asztalomon megpillantaná az ilyen boritékot, azt hihetné szörnyen gaudeálok a honorárius eskütségnék.

Jadviga-tekintetében rászedtelek. Megfordítva van az eset. Csak te fogj hozzá, csak egy félnapi olvasás az egész. De vigyázz hogy magad is a farkasok gyomrába ne kerülj, mert képtelen sok farkas van a mű erdejében. Megjárom ha hozzád menvén kérdem: hol van Jancsi? — s csak csizmádszárát s pár csontot mutat fel Iluskád belőled. Tehát jól felfegyverkezve töltött puskákkal, pisztolyokkal — fogj az olvasáshoz. Fog neked tetszeni benne az „emberanya, farkasanya” ellentéte, küzdése. — Végén egy örült hölgyet fogsz találni, — önts vizet a fejére, — Figyelmesen olvasd, mert számon kérendem véleményedet.

Iszonyú hurutom s náthám van. A szekérutnak — még nagyobb van, — sárnak, locspocsnak nevezik. Csak hozzád vonzó (azért se hozzád se Iluskádhoz) hűséges szeretetem teszi, hogy illen föld-ég orr náthában Patakra vándorlandok.

Barátod Szemere Miklós.

— — —
Kedves Jancsim!

Ujra igen beteg voltam. Ugy látom körültem leskődik a vén halál e szakácmester, hogy kiránthasson e lármás lud ketreczből, (nem házamat értem, de a világot) s föltálalhasson az angyaloknak megemészthetetlen májű vén gunárt. De mielőtt búcsú dalt írnék be kell köszöntenem a Kisfaludy Társaságbá. Utasíts kérlek *kihez* írjak, a Társasághoz-é, elnökéhez-é? Mint czimellem, mit mondjak körülbelül, te csak a *formát* közöld velem, melly formán kellő ezt tenni, három négy sorban, — mint írád Te? én majd megírom, lehet úgy, lehet a Szemere Miklós formája szerént. Hiszen nem kell oda úgy-é semmi nagy teke-tória. Gyenge inpatiens vagyok én mintaszerű formaiságban, ha tudtam is már valamellyest, ujra elfeledem. Valahányszor nász-nagy vagyok, mindig ujra kérdezem a bölcsektől mi a teendő, mi a mondandó t. i. vacsorájukon a vén emberektől vevém, mikor kell fölállni, mikor leülni? — Mikor már én leszek a templom legvénebbje, jaj a fiatalságnak, ha rám fog figyelni.

Egy kótás könyvem van régi cziffra kötésben. Zoltán Máriáé volt 1743-ban; ez áll a könyv tábláján aranyozott bötükkal. Eperjesen tanult akkor, mint gyermek leánya. Ez nagyapám negyedik feleségének másodikika volt s atyám édesanyja, s anyja egyszer s mind a Fáy Ferenc anyjának. E könyv néhány dalon

kívül („mint a szép híves patakra” is benne van.) atyám egyvele-
ges írásaival van tele. Köztük e vers is, lehet, hogy előtted nem
ismeretlen, én eddig nem ismertem.

A kegyesség ára ha gazdagság, vedd meg;
A gazdagság ára ha kegyesség, vedd meg.
Igen olcsó drága, ami szükségtelen;
Igen drága olcsó, ami kell szüntelen.
Ha jelesben kicsiny a nagy születésü,
Annál kisebb mennél nagyobb születésü.
Boldogtalan, aki senkinek nem tetszik,
Még inkább, akinek senki más nem tetszik.
Van egy ropp. kőszikla fallal prémezett sziget,
Belseje kellemel rakott virág liget;
Becsület a neve nehéz oda menni,
Még nehezebb a kijöttnek visszamenni.
Ha nincsen más élet, add tehát mi jusson
Ül a virtus *vason* a vétek trónuson.

Isten veled, Iluskádat tiszteljük. Az én Mariskám igen be-
teges, nincs reménységünk hogyha kiépül is egészséges legyen
valaha.

8. mart. 1865.

barátod Szemere.

U. i. Székfoglalómat is az elnökhöz küldjem úgye? S ő
fogja fölolvadni?

— — —

Édes Jancsim!

19. Aug. (Valószínű 1865.)

Lehetetlen bármi formalitást betanulnom. Irj a lasztóczi
egyház híveinek, midőn majd (már nemsokára) mint legöregebbre
rám fognak figyelni úrvacsorájakor. Holtig nem leszek képes
megtanulni. Vóltam vagy tízszer násznagy, — már újra nem
tudom mi a násznagy teendője?

Ird meg tehát nekem kérlek, kihez (ugye tán Eördöghöz,
mint elnökhöz intézzem leköszönésemet a tagságról? — Ki-
csapom magamat közületek. Az akadémiának sincs legkisebb
haszna illy röst tagból, — nekem sincs belőlle. Első gondolatom
az vólt hogy el sem fogadom, — bánom hogy nem tettem, leg-
jobb mindig az első gondolat. De lebeszélt szándékomról az öreg
Fáy Andráska valahogy ne igyekezzék más gondolatra birni,
mert nem hogy te de még magam sem bírok makacssággommal.

Tehát tanits be minden legkisebbre, mint az iskolás gyer-
meket. Czim; aláírás; egy árkusra-é? Szóval minden teendőt —
künn, s benn, — a czimzést sat. sat.

Két szék (porosz, olasz) közt szépen földre buktunk. Sze-
mere Pál egyik szonettjében „piros” a *remény*, Kölcsey egyik

versében „kék”. — Bizony csak is kékellik már az szemünkbe messze távolból újra — pedig milly közel volt már hozzánk. Így bánik velünk sors koma; de Juhász Lajos még most is hiszi hogy Napoleon lesz Magyarhon megváltója.

Tompa Miska Schwarzbergben volt vizgyógyot kísérte meg. Hasztalan! — az a szegény ember testben lélekben beteg, nagyon beteg. Vigasztaló levelet irtam oda hozzá, de válassza (bár eléggé férfias az) olly iszonyú lelki küzdelemmel van írva, hogy lelkem mélyéig rendített meg. Öt elveszítjük nemsokára. Isten veled!

barátod Szemere Miklós.

— — —

Jancsim!

Válószínűleg 1865 december.

Elfeledém veled közleni az adhortátiot; tehát hic est.

„A m. Tud. Akad. még 1865-ik évi dec. 7-én tartott nagygyűlésén elhatározta, hogy az 1858-tól 1861-ig választott levelező, és 1861-től 1863-ig választott minden nemű akad. tagok, kik székfoglaló értekezésüket még meg nem tartották, az alapszabályok 32 és 33 § tartalmára emlékeztessenek, melly szerént „minden ujonnan választott tag, legfölleb egy év alatt székét foglal, különben megválasztása megsemmisülvén. Miután az Akadémia jegyzőkönyveiben nem találtam nyomát, hogy a tek. úr, mint 1863. január 13-án választott l. tag a szabálynak még eddig eleget tett volna, hivatalos kötelességet teljesíték, midőn a nagy gyűlés fentebbi határozatát tudomására juttatván, fölkerem, e mulasztásnak mielőbbi kipótlására.

Arany J. titoknok.

Ergo! „consilium abeundi lett (lessz) a fine breviter.” — az az, mint mondám kicsapom magamat közületek, mert biz én Herko paternek sem irok székfoglalót. Többet mondok, az adhortatio után, ha elkezdett értekezésem már kész volna sem küldeném el, vén vagyok én már — iskolásgyerekeknek.

Kérlek tehát újra: a *gólya öntőre*; — majd bele öntöm én aztán az ólmot; — szeliden s tán egy kis humorral, — de viláért sem sértőn tiszteletlenül. — Aranyhoz intézendem, kivel azonban — úgy-é? — fel kell olvastatnia az illyesnek is a *végére* kell-é biggyesztenem a „*tisztelettel*-t sat. — Helyemben te, hogy irná meg ezt — öt, hat sorban? Ezt küld meg nekem, én aztán majd *átidomítom* s át módosítom. (A czim, elől, hátul! — el ne feledd.)

És az Érdi versét is (Plátó, látó- abba hagyva.) Nesze, én is küldök egyet: Andortól. Ez se rosszabb ama háromnál, mellyek — emlékezem — tetszettek neked. S szinte, mint azokat, ezt is két év előtt írta.

Dobog a szívem, mint
A paripa körme
Aranyhidon járva, —
Megverte, megverte
Lángoló szemednek
Csapkodó sugára.

Eljuték a mese
Tündérorszázába,
Kebelembe láttam, —
Bóldog szerelemnek
Harmatja remeg a
Gondolat világban.

Mit eddig a lelkem
Nagyságban imádozt:
Órjás sziklák, hegyek,
Elsimultak, mint az
Örömlő redők,
S nap üzött fellegek.

Azóta nem látok, —
Nem nézek sehová
Nem nézek az égbe
Csak a te szemedbe! —
Keblem királynéja?
Ragyogó szemébe.

Távol vagy, távol, de
Szerelmem szárnyain
Ide lobogsz nékem
S befészkeled magad
— Kis dalló madaram! —
Szívem közepében.

És ott ülsz, ott költöd
Én nekem a legszebb
Tűzes gondolatot
Mellynek égi lángja
A téged ölelő
Lágy fészkekbe kapott.

És téged ez a láng,
Mint a mesés madárt,
Éget s újra éleszt,

Hozzá.

Míg aztán szerelmed,
És a fészkek lángja
Végzetlenné lessz.

Csillag van lelkemen
Égető fénycsillag, —
Oly erős világa
Felvidulva tőlle
S fényvel ragyogna
A pokol éjszakája.

Pokol és menyország
Minden összetéved
Most az én fejemben, —
Mint az ordító vád
A szelid őzzel az
Égő rengetegben.

Rengeteg szerelmem
Ég is olykor, ám de
Szelid dalja is van,
Könyved és mosolyod
Mint eső szivárvány,
Olvadoz a dalban.

S felrajzik az érzés
Mint dongó köpüből —
Mézet hordó méhek,
S anyakirálynéjok.
— Szívemnek szerelme —
Te reád száll vélek.

Te vad, virágzó
Lombja tavaszomnak!
Te rád, mindenségem!
Tünjön el a tavasz
A szép hajnal csillag
Csak te maradj nékem.

Mert ha te letűnnél
Az én életemből
Tudod e mi lenne? —
Gondolod hogy vihar!
Nem! — Szelid temető
S multam, — kereszt benne.

Most hogy leírtam rosszabbnak látszik mint első olvasásomkor. Igen aggregáltak a képek, s néhol rosszul vannak kivéve. — Isten s barátságom veled Jancsikám, barátod Miklós.

KÖNYVÉSZET.

- Abatúj kassai közlöny 1878, 39 sz.
 Arany trombita 1873.
 Bartók György: Erdélyi János gondolkodása, 1915.
 Balogh György: Erdélyi János s a népköltészet.
 Beöthy Zsolt: Erdélyi János műbölcsélete.
 Boruth Elemér: Irodalmi arcképek III.
 Császár Elemér: A magyar irod. kritika története.
 Danielik: Magyar írók. II.
 Deák Elek: Erdélyi Jánosról, Figyelő IX.
 Ébresztő 1881, I. 30.
 Egy. Phil. Közlöny 1888. (Váczy János: Szemere Miklós)
 Egyetértés 1881, 236 sz.
 Életképek 1845, I. 17.
 Ellenzék, 1884, 80 sz.
 Erdélyi János minden munkája.
 Erdélyi Pál: Erdélyi János levelezése, Figyelő XXVI.
 Figyelő IX, X, XII, XI, XIII, XXIV;
 Fitz József: Brassai Sámuel.
 Fővárosi Lapok 1882. 293 sz.
 Frankenburg Adolf: Tükörképek a régibb írói életből.
 Farkas Gyula: Fiatal Magyarország.
 Gálos Rezső: Erdélyi János lírája. I. T. K. 1914.
 Greguss Ágost: Tanulmányok. 1872.
 Haraszthy Gyula: Erdélyi János irodalomszemlélete.
 Haraszthy Gyula: Irodalom elméleti kérdések.
 Horváth János: Az irodalmi népiesség története Faluditól Petőfiig.
 Hazánk s a külföld. 1866 23 sz.
 Hon, 1868, 9 sz.
 Irod. tört. Közlemények 1891. 1933—34—38.
 Irodalmi Ór 1945, 24. sz.
 Kath. Szemle 1890.
 Kisfaludy Társaság Évlapjai, Új Folyam XIX. (Tóth Lőrincz: Emlékezés Szemere Miklósról.)
 Kun Pál: Erdélyi Jánosról. Figyelő, XII.
 Lauka Gusztáv: Multról a jelennek. Bp. 1879.
 Magyar Génusz, 1904, 193 sz.
 Magyarország vármegyéi. (Zemplén.)
 Nép Zászlaja Naptár, III, 1871, 36 arckép.
 Nagyszalonta s vidéke, 1889. 12—14 sz.
 Paszlavszyky Sándor: Három zemplénmegyei költőről. Bp. 1889. (Figyelő.)
 Perényi József: Szemere Miklós életrajza. S. újhely, 1897.
 Regélő Themis, Eger, 1882. 19 sz.
 Reviczky Gyula: Szemere Miklós, Koszorú, 1883. I. 97 l.
 Szépirodalmi Figyelő 1871. 51 sz.
 Szemere Miklós összegyűjtött munkái. (Nemzeti Könyvtár XXX—XXXII.)
 Új Idők. 1889.
 Vasárnapi Ujság, 1857. 30 sz., 1869. 20 sz., 1879. II sz.
 Vutkovich Sándor: Magyar írók albuma. Pozsony, 1873.

ERDÉLYI ZSUZSA.